Laurent Graff

O singură fotografie

Traducere din franceză de SABINA CHIȘINEVSKI

HUMANITAS

Am încetat să fac fotografii acum douăzeci de ani, la moartea lui M. Aveam pe atunci un aparat Mamiya de 35 mm, ușor de manevrat; făceam numai poze color. Umpleam albume întregi. Oriunde am fi mers – făceam câte o escapadă de îndată ce starea sănătății ei ne-o permitea – îmi luam aparatul cu mine. Îi fixam prezența și o prindeam într-o imagine, ca și cum astfel aș fi putut opri sau încetini timpul, ca și cum aș fi putut să-i pun bețe în roate. Fiecare fotografie era ca un fel de partidă câștigată în bătălia pe care o dădeam. M. A murit într-o joi, pe 7 septembrie. Am pus aparatul la locul lui și nu l-am mai scos de atunci.

În ziua de azi, odată cu apariția aparatelor digitale, fotografia și-a pierdut o parte din suflet. Pozele nu mai au acel caracter crucial și definitiv pe care-l aveau cele clasice. Bună sau proastă, o fotografie era irevocabilă și rămânea fixată pe peliculă. Developarea unui film scotea la iveală în mod implacabil și cronologic imagini reușite și imagini ratate; imposibil să scapi de verdicte și de statistici. Chiar dacă puteai să multiplici fotografiile și să schimbi filmul, fiecare imagine captată avea o valoare unică și reprezenta un mic miracol. Ultima fotografie avea un statut special, o savoare deosebită. Era adeseori făcută la repezeală, doar ca să se termine filmul mai repede; dar uneori, dimpotrivă, amânai s-o faci, erai atent, calculai, voiai să fie o încununare a întregului film. Abia atunci puteai să-l rebobinezi.

Când a murit M., îmi mai rămăseseră câteva fotografii în aparat. Le-am făcut așa cum golești o sticlă în chiuvetă, băgând aparatul sub pernă și apăsând orbește pe declanșator.

Au trecut de atunci douăzeci de ani: echivalentul unei copilării și al unei adolescente. Nu am nicio fotografie din timpul acestor două decenii. Cu toate acestea, am continuat să trăiesc. Am făcut din suferința mea un domeniu privat, un teritoriu intim. Am ridicat fortificații, am delimitat

un spațiu protejat, am fondat un oraș interzis la adăpostul zidurilor de netrecut, am înălțat un templu. Am continuat să sufăr între aceste ziduri. Am avut un număr mare de amante, pe care le vedeam din când în când; pe unele le-am iubit, superficial, fără să caut să le cunosc sufletul. M-am ținut la distanță, respingând atacurile, nu întotdeauna cu blândețe. Am rămas singur.

Am vrut să ucid dorința. Am făcut sex cu frenezie. Am încercat să cunosc toate tipurile de femei: scunde, înalte, grase, slabe, tinere, bătrâne, blonde, brunete, cu pielea albă sau neagră. Nu trebuia să lipsească niciuna de la apel, voiam să le am pe toate, cel puțin câte una din fiecare, un eșantion, un specimen. Din fericire, exhaustivitatea căutării mele avea niște limite și nu intra în detalii sau combinații fără sfârșit. Nu credeam că am să reușesc, mi-am atins scopul. Mi-am satisfăcut curiozitatea, mi-am redus dorința la o formulă simplă: o necesitate funcțională și punctuală, care se manifestă la intervale mai mult sau mai puțin regulate, la o distanță destul de mare unele de celelalte. Acum, o amantă placidă mă satisface pe deplin. Duc o viață liniștită.

Am câștigat bani. Prea mulți pentru un singur om. Bunăstarea dată de prea mulți bani m-a făcut foarte curând să mă simt jenat și plictisit. Nu știam ce să fac cu ei. Luxul mă complexa. Aș fi putut să-i dau pentru opere de caritate, dar asta ar fi însemnat să devin un fel de actor; nu țin să joc niciun rol, oricât de mic, în mersul lumii. Am scăpat de bani cum am putut mai bine, am făcut investiții pe termen lung și am evitat după aceea să câștig mai mult decât aveam nevoie.

Am călătorit. Uneori singur – singurătatea se potrivește foarte bine cu anumite peisaje –, alteori însoțit, pentru că e plăcut să mergi alături de cineva, să ai cu cine vorbi la cină. Am cunoscut lumea în diversitatea și vastitatea ei, aproape așa cum am testat femeile; de altfel, adesea le-am

asociat, profitând de călătoriile mele solitare pentru a cunoaște noi paradigme feminine. Am admirat, contemplat și străbătut lumea, nu m-am îmbibat cu ea, ci m-am dizolvat, topit în ea, m-am dăruit ei și m-am pretat la orice. Am mâncat șarpe, greieri, carne de câine, larve de insecte, însoțite de băuturi tot atât de exotice. Am frecventat tot felul de locuri și am avut de a face cu tot felul de indivizi. Numai necesitatea pragmatică de a mă proteja atât fizic, cât și psihic îmi impunea anumite limite.

Da, am trăit bine. Aș putea să o sfârșesc chiar acum, să mor mâine, nu aș avea nimic de zis. Dragostea mea de viață a integrat de multă vreme moartea. Un singur lucru ar mai putea să-mi facă plăcere: m-aș bucura să mă surprindă ceva.

*

Pe Clara am cunoscut-o la supermarket. Stăteam amândoi la coadă, ea era în fața mea. Bărbații încearcă întotdeauna să le facă pe femei să râdă. O femeie care râde are ceva dintr-o femeie care juisează. Există femei care, timid, cu buzele strânse și clipind din gene, mai curând zâmbesc decât râd; există cele care râd deschis dar delicat, fără mult zgomot, cu fața strălucitoare și ochi scânteietori; cele care râd în hohote, strâmbându-se și ținându-se cu mâna de burtă; și de asemenea cele care nu au deloc simțul umorului și fac mutre. Am făcut un pic pe bufonul și Clara a râs încetișor.

Am băut ceva la cafeneaua din centrul comercial, cu cărucioarele pline lângă noi. Ne-am despărțit în parcare o oră mai târziu – îmi era teamă să nu mi se dezghețe produsele congelate. Era într-o joi, spre sfârșitul după-amiezii; sâmbătă seara eram deja amanți.

Clara era plină de temperament și avea multă energie; cu mameloanele ei foarte sensibile, capabilă de orgasme multiple și udându-se din abundență în zilele bune, s-a dovedit a fi foarte abilă la pipăitul anal și, din contră, lamentabilă în

privința sexului oral, iar asta iremediabil, în mod atavic. Încetul cu încetul, s-a impus. A devenit la început una dintre amantele pe care le vedeam regulat, apoi singura amantă. Am renunțat la celelalte legături, mi-am golit agenda, simțind un fel de ușurare. Am găsit astfel un pic de liniște și pace. Până în ziua de astăzi, compania Clarei mă satisface pe deplin. Îi apreciez simplitatea, înțelepciunea, echilibrul și hedonismul culinar. Petrecem împreună câteva ore plăcute; ne despărțim fără durere și ne reluăm viețile de celibatari. Ne vedem o dată sau de două ori pe săptămână, exact cât trebuie. În general, după o scurtă ieșire în oraș, mergem la mine. Ne sărutăm foarte puțin.

Vorbim foarte rar și foarte pe scurt de trecutul nostru. Știu că a fost măritată și că are doi copii mari, că unul trăiește în Canada și celălalt în Normandia. A avut o infecție pulmonară destul de serioasă acum câțiva ani; a jucat tenis. Discutăm mai curând despre filmul pe care tocmai l-am văzut, despre gătit, despre un viitor weekend la Roma, la Budapesta, la Atena, de ce nu? Se întâmplă de asemenea să nu vorbim deloc, fără nicio jenă; îi privim pe cei din jurul nostru în timp ce mâncăm; din când în când, ne zâmbim ușor; eu torn vinul. Plătim cu rândul. Clara preferă să conduc eu.

Nu e foarte atrăgătoare; nu, nu e nici măcar frumoasă, s-ar putea spune; dar e plăcută; să zicem că are farmec. Are un stil al ei de a se îmbrăca, poartă țesături ușoare, fluide, care i se potrivesc cu silueta și îi dau eleganță. Una peste alta, degajă o anumită grație.

Un singur lucru mă uimește cu adevărat la ea: are o extraordinară memorie a cifrelor. N-am văzut niciodată așa ceva! E formidabil! îți poate spune numere de telefon de la celălalt capăt al lumii, prețuri, coduri, date, chestii pe care toată lumea le-

a uitat, pe care nimeni nu le-a consemnat vreodată, e stupefiant!

Instalarea ei în existența mea se aseamănă un pic cu vecinătatea plăcută și comodă a unui negustor de cartier. A devenit într-un fel indispensabilă *vieții mele locale.*

Am făcut rezervările pentru sejurul nostru la Roma la o agenție *Jet tours.* Tocmai își schimbau sistemul informatic, așa că am făcut rezervarea manual. Funcționara care s-a ocupat de mine a completat de bine de rău un formular, ezitând îndelung și scuzându-se pentru timpul pe care mă făcea să-l pierd – „Codul călătoriei, oare unde aș putea să-l găsesc?" –, își pierduse obișnuința. „Nu ne trimiteți la capătul lumii; la Roma ar fi de ajuns." Cu nu prea multă vreme în urmă, aș fi invitat-o fără îndoială la cină: „Trebuie să acceptați dacă vreți să vă scuz."

Cu două luni în urmă, fuseserăm într-un weekend la Londra. Cu această ocazie Clara cumpărase un aparat foto de unică folosință cu douăzeci și patru de fotografii, plus trei gratis. Ținea să „imortalizeze trecerea noastră prin capitala britanică". Rezultatul a fost catastrofal, era o colecție de poze neclare, de degete și de șuvițe de păr care zburau în fața obiectivului. Mă prevenise că fotografiatul nu era punctul ei tare. Într-adevăr, așa era: ba chiar mai rău. „Ah! Văd ceva în asta! o ironizam eu. O mișcare, un elan, o inspirație lirică…" Și descriam linii curbe cu mâinile. „Așa, bravo, bate-ți joc de mine!" Era extrem de dezamăgită.

E o adevărată plăcere să vizitezi în doi un oraș străin. În plus, mai trebuie să fii însoțit de o persoană căreia să-i placă să meargă pe jos, care să aibă încălțări potrivite, să nu fie la ciclu, să îi placă să mănânce și să bea, să nu se omoare după muzee și să aprecieze când e cazul o mică oprire pe o bancă într-un parc. Trebuie evitate cele care se văicăresc tot timpul, care abia își târâie picioarele,

astenicele, intelectualele, dansatoarele și alte persoane atrase de viața de noapte, blondele care-și țin sânii la vedere și care atrag prea mult atenția. Trebuie să ai un ghid practic de format mediu care să poată intra în geanta unei femei, de exemplu.

Sejurul nostru la Londra a fost impecabil, până și avionul a sosit la timp și la dus, și la întors. Am luat parte fără să vrem și la o manifestație pacifistă antiamericană de-a lungul Tamisei; am refuzat politicos să flutur o pancartă, un portret al lui Bush împodobit cu o mustață ca a lui Hitler – „No, thanks. Next time!" Ne-am promis „să repetăm experiența într-un alt weekend", în toamnă. Ne-am hotărât să mergem la Roma, pe care nu o cunoșteam niciunul, nici celălalt. Abia după ce am făcut rezervările mi-a venit în minte – pur și simplu nu m-am gândit mai înainte – expresia latinească *Toate drumurile duc la Roma.*

*

Toate drumurile duc la Roma. Nu mai puteam să-mi scot din cap aceste cuvinte. Vasăzică, mergeam la Roma împins de o necesitate, condus de un drum. Destinul care mi se dezvăluia căpăta un caracter personal și anecdotic, dar și unul mai larg, transcendent și universal. Roma devenea o destinație globală, o țintă desemnată, un punct de fugă și de întâlnire esențial. Am avut întotdeauna convingerea că există în lume niște parcursuri, niște drumuri și niște locuri privilegiate, încărcate de sens și pline de armonie. În această geografie ocultă, viața apare ca un mijloc de transport la bordul căruia evoluăm după cum ne duc drumurile.

Am rezervat o cameră la hotelul Fontana, situat în fața fântânii Trevi. Avionul a aterizat la aeroportul Fiumicino la ora stabilită. Ne aștepta o mașină de la hotel. Un bărbat ni s-a prezentat ca fiind șoferul nostru, fără să ne verifice identitatea. Ne cunoștea numele; l-am urmat. Pe autostradă se circula foarte bine; apoi, în oraș, a trebuit să încetinim doar de câteva ori. Intrigat, l-am întrebat

pe șofer cum de ne-a recunoscut la aeroport. Mi-a răspuns scurt, într-o engleză aproximativă, că ne văzuse fotografiile.

A parcat puțin înainte de Piazza di Trevi și am mers pe jos până la hotel. Am descoperit atunci fântâna, monumentală, grandioasă, cu coloanele și basoreliefurile ei, cu statuile care ieșeau din apă de pe suprafața unui soclu stâncos denivelat, brăzdat de minidepresiuni în care apa țâșnea în cascadă. Numeroși turiști se îngrămădeau în fața bazinului, se fotografiau aruncând o monedă în apă, cu spatele spre fântână. Ne-am strecurat cu bagajele în urma șoferului care s-a întors să se asigure că nu ne-a pierdut – mă urmați? Fațada hotelului dădea spre fântână; la ultimul etaj se afla o sală cu pereții de sticlă în care se lua micul dejun. Recepția era aproape în stradă, asemenea unui mic magazin de cartier.

Funcționara de la Jet tours m-a asigurat că au primit multe „ecouri bune” în legătură cu hotelul Fontana. „E ceva!”, i-am răspuns eu. Biroul de la recepție se afla înghesuit într-un culoar strâmt, zugrăvit în culori închise, care ducea la ascensor. Șoferul nostru schimbă câteva cuvinte în italiană cu recepționerul și dispăru. „Bună ziua, domnule! Doamnă! Ați călătorit bine? Puteți să-mi spuneți Marcello.” Marcello avea o mustață neagră subțire, părul pomădat, și vorbea o franceză foarte corectă cu un accent seducător și irezistibil. Urma ca în următoarele trei zile Clara și cu mine să ne lăsăm fermecați de italieni și de incredibila lor eleganță. Am completat o fișă pe care Marcello a pus-o într-o învelitoare de plastic în care se găsea deja o fotocopie a pașaportului meu. Mi-am amintit atunci că funcționara de la Jet tours îmi ceruse un act de identitate; îi dădusem pașaportul. Probabil că agenția trimisese o copie la hotel.

În fața ascensorului, culoarul era ticsit de bagaje, niște turiști care plecau, fără îndoială. Ne-am luat în primire camera, la etajul doi. Încăperea

era mică, dar plăcut decorată, baia era puțin cam veche – pardoseala era spartă pe alocuri și scârțâia când pășeai pe ea. Am testat salteaua, dându-mi seama în același timp de susurul necontenit al fântânii care pătrundea prin fereastra deschisă, în spatele perdelelor înalte. Vederea era splendidă. Clara mi se alătură și se sprijini cu coatele de pervaz. Beneficiam de un punct de observație privilegiat, deasupra întregii piețe, dominând suveran activitatea furnicarului din jurul fântânii. Se puteau distinge foarte bine cele trei străzi – *tre vie* – care se întâlneau în piață.

Clara s-a dus în baie. Eu am rămas la fereastră să contemplu spectacolul. Lipită de Palazzo Poli pe care-l maschează asemenea unui decor, fântâna are asupra publicului un efect teatral grandios. În centru, tronează Neptun; în fața lui, doi tritoni alături de caii lor, unul reprezintă furtuna, celălalt marea liniștită. Dimensiunile impunătoare ale lucrării sunt accentuate de dimensiunile relativ reduse ale pieței. Conform tradiției, aruncarea unei monezi în bazin e o garanție că te vei întoarce în Orașul etern, un fel de asigurare de viață. Turiștii profită de trecerea lor pe acolo ca să-și pună o dorință, un fel de supliment, un bonus, nu se știe niciodată. Gestul este întotdeauna imortalizat într-o fotografie. Te așezi cu spatele la fântână, cu moneda în mână, gata să o arunci peste umăr, solemn, pozând, asemenea politicienilor celebri când își depun votul în urnă în lumina flash-urilor jurnaliștilor; în general, trecătorii se opresc amabil, așteptând să fie făcută poza. Am remarcat în mulțime un fotograf profesionist, cu un aparat digital și o imprimantă portativă în bandulieră, care-și oferea serviciile turiștilor.

Am ieșit din hotel. Era incredibil de cald și de frumos. Plecasem dimineața din Paris purtând haină și pulover, acum mă plimbam pe străzile Romei numai în cămașă. M-aș fi simțit în acel moment liber și ușor dacă nu aș fi avut pe umăr,

atârnat de cureaua lui, bunul și vechiul meu aparat Mamiya. După experiența dezastruoasă de la Londra, Clara renunțase definitiv să mai facă fotografii, declarase o dată pentru totdeauna că nu era dotată pentru asta, că o lăsa baltă. Pe cât de mult îi plăceau fotografiile și vedea calitatea lor, pe atât era de puțin capabilă, după cum singură mărturisea, să reușească vreuna, oricât de banală. Avea, de altfel, și o teorie în legătură cu acest subiect: realitatea, la fel ca un animal care nu te lasă să te apropii, refuză să fie fotografiată de anumite persoane și se eschivează. În plus, când nu avea aparat foto cu ea, era acceptată și se integra în lume fără dificultate. Părea plauzibil. Totuși, Clara voia cu orice preț să aibă fotografii din timpul ședерii noastre la Roma.

— Ah, nu! Nu-mi cere așa ceva!

— Te rog! Fă-mi plăcerea asta!

Degeaba am protestat că aparatul meu era vechi și că nu-l mai folosisem de multă vreme – „Nici măcar nu știu dacă mai funcționează!”-, ea a insistat și eu am cedat. Mi-am scos aparatul Mamiya, după ce stătuse douăzeci de ani în dulap.

Ne-am așezat pe treptele din Piazza di Spagnia cu vedere spre fântâna Barcaccia și, în prelungire, Via dei Condotti. Scara cu mai multe paliere era plină de oameni ieșiți la plimbare care se opriseră să se odihnească și se bronzau la soare în timp ce admirau perspectiva. Un grup compact de japonezi se masase cu grijă de-a lungul rampei și îi observa cu mirare discretă pe acești europeni așezați fără nicio jenă în mijlocul drumului.

— Îmi faci o poză? sugeră Clara. Verificasem înainte de plecare dacă aparatul funcționează și, cu riscul de a face fotografii atâta timp cât acesta merge, am schimbat bateriile. Am cumpărat un film cu douăzeci și patru de poze; de ajuns pentru trei zile. M-am ridicat și am făcut prima fotografie.

*

După moartea lui M., am pus toate albumele pe care le făcusem timp de zece ani, într-o valiză. Tot acest desfrâu de imagini, această iconolatrie, îmi devenise insuportabil. Pe lângă durerea pe care o simțeam la vederea acestor pagini cu amintiri, eram cuprins de mânie, de revoltă: așadar, toate aceste fotografii erau inutile, nu serviseră la nimic. Vrând să imortalizez fragmente de viață, vrând să opresc timpul, uitasem cât de vulnerabili putem fi. Am păstrat albumele, dar nu le-am mai privit niciodată. Sunt închise în acea valiză.

La Giolitti găseai cea mai bună înghețată din Roma. Oamenii ies dinăuntru ținând în mână un cornet care are deasupra înghețată multicoloră și îl mănâncă pe stradă. Am trecut pe-acolo „din întâmplare" – era pe o străduță foarte mică – și i-am propus Clarei un cornet, fără să știu că intram în cea mai celebră cofetărie din oraș. Ne-am desfătat. Abia mai târziu, la hotel, consultând ghidul, am descoperit faima cofetăriei Giolitti. Stăteam lungiți pe pat; Clara citea o revistă. M-a întrebat ce mă face să zâmbesc. „Nimic. Un prieten de demult…" Fericită sau nefericită, nu există de fapt întâmplare: există *drumul,* care ne conduce și care trece, în cazul de față, prin fața celei mai bune cofetării din Roma pentru a ne face cadou un cornet delicios.

Am vizitat Roma antică. Am așteptat la intrarea în Forum ca toaletele, închise pentru curățenie – femeia de serviciu barase intrarea cu o coadă de mătură –, să se deschidă din nou pentru public. Stăteam pe o bancă de piatră, lângă o statuie a Meduzei, al cărei cap colcăind de șerpi zăcea pe jos, cu ochii ațintiți spre cer. Mai așteptau și alte persoane, plimbându-se nervos de colo până colo sau ținându-și picioarele strânse și dinții încleștați. Ca să mai treacă timpul, dădeau o raită prin magazinul cu suveniruri din apropiere; la ieșire constatau că mătura – „lua-o-ar naiba s-o ia!" – era tot acolo. Clara rămânea stoică, concentrată,

perfect imobilă; trebuia doar să nu-i vorbești. „Acolo trebuie să fie *Via Sacra.”* I-am citit însemnarea din ghid: Generalii și împărații victorioși defilau pe această cale triumfală arătând poporului roman prizonierii înlănțuiți și prada de război. Uite, femeia de serviciu spală pe jos! Nu cred că mai are mult acum până să deschidă. Merge, mai rezişti?”

Ce ironie a timpului să-i adune laolaltă, în aceste locuri prestigioase pline de amintiri, încărcate de o istorie ilustră și devenite acum ruine, pe Cezar, Nero, Caligula și o gloată de turiști cu vezica gata să dea pe dinafară!

O fotografiam pe Clara de câte ori îmi cerea. Ne-am plimbat printre ruinele din Forum, am fotografiat-o în fața coloanelor templului lui Saturn; am urcat pe colina Palatinului, mi-a pozat sprijinită de un zid dincolo de care se vedea panorama orașului; am mers la Colosseum, i-am făcut o poză în fața arenei. M-a mai rugat de asemenea să fotografiez câteva peisaje sau monumente care i s-au părut frumoase. Mă executam cu complezență, conștiincios și sârguincios. Ea alegea singură și mă feream să-mi exprim vreo părere.

Am băut un *cappuccino* pe terasa unei cafenele, așezați comod în fotolii, în spatele ochelarilor de soare.

— Mi-ar plăcea să ne facă cineva o fotografie la amândoi aici, așa cum stăm acum. Vrei?

— Nu acum, mai târziu. De acord?

De fapt, timp de douăzeci de ani, am reușit întotdeauna să mă sustrag și am scăpat fără să fiu fotografiat. Nu figurez nicăieri, în nicio poză. Nu pot fi văzut la nicio nuntă, la nicio aniversare, în fața nici unei panorame, nicăieri. Ultima dată când apar, am treizeci și cinci de ani; mă aflam pe lângă Biarritz, pe la sfârșitul lui august.

— De ce vrei să faci poze?

— Ca să-mi aduc aminte de weekendul nostru.

— Și ai nevoie de imagini pentru asta?
— Da, desigur. E mai bine.
— De ce-i mai bine?
— Nu știu… Mi-e teamă că altfel o să uit.

În spatele fiecărei fotografii, în afară de plăcere și bucurie, se află teama, teama de timpul care trece, de vremelnicia lui, teama de a vedea și apoi de a nu mai vedea, de a trăi și apoi de a nu mai trăi, de a fi trăit fără să lași vreo urmă doveditoare, vreo amintire tangibilă; în spatele fiecărei fotografii se află teama de a muri și dovada morții noastre.

Întorși la hotel, ne-am odihnit în cameră; am masat-o pe Clara. Fără să fiu un fetișist înverșunat, îmi plac picioarele femeilor și îmi face plăcere să le mângâi, să le sărut, să le ling. Clara are picioare cam prea musculoase, dar agreabile, frumos conturate, care se continuă cu niște degete fine și regulate, cu o pedichiură perfectă, date cu un lac de un portocaliu delicat. În așteptarea cinei, ne-am sprijinit cu coatele de marginea ferestrei, în halate de baie. Fontana di Trevi era luminată și tritonii se transformaseră în dragoni care scuipau jerbe de foc. Fantoma Anitei Ekberg bântuia în jurul bazinului în rochia ei neagră decoltată. Turiștii continuau să arunce monede, crescând caniota, în timp ce pakistanezii care vindeau trandafiri își împrospătau buchetele muindu-le în apă înainte de a le oferi, perlate de rouă, cuplurilor. Aveau o tehnică bine pusă la punct. Puneau cu forța doi sau trei trandafiri în mâna doamnei care, luată prin surprindere, îi apuca, apoi vânzătorii dispăreau, ca să apară ceva mai departe cerându-și banii. De la postul nostru de observație se vedea absolut tot. Un vânzător de castane coapte își instalase grătarul sub ferestrele hotelului și un miros plăcut de toamnă ajungea până la noi; câteva scântei efemere se ridicau din grătar trosnind în aer și se stingeau sub ochii noștri. Viața era plăcută. Ne-am

îmbrăcat și ne-am dus să mâncăm spaghete la L'Archetto, pe care ni-l recomandase Marcello, pe o stradă din apropiere, o minune!

În timpul nopții, m-am ridicat pe neașteptate în pat, urlând. Trezită brusc, Clara m-a luat în brațe și m-a strâns la piept. Când m-am liniștit, așteptând să putem adormi din nou, ne-am uitat docili la televizor, la primul canal la care am nimerit – un reportaj destul de penibil despre traficul cu fildeș din Africa Ecuatorială.

M. A murit sub ochii mei, fără zgomot, pe patul ei de spital, ca o bătrânică de treizeci de ani. Într-un fel, se moare întotdeauna de bătrânețe. Am ieșit calm din cameră și m-am dus să caut o infirmieră. I-am spus: „S-a sfârșit." Apoi, mai târziu, am plâns. Lacrimile erau tăcute ca niște fulgi de zăpadă, prelungi și lente ca niște stalactite. Niciun hohot, nicio criză. Dar uneori, în inima nopții, scoteam un țipăt.

A doua zi dimineață, am urcat să luăm micul dejun la ora zece, chiar înainte de închiderea bufetului. Din spatele ferestrelor, dominam întreaga piazza, prin care treceau grupuri de pelerini în drumul lor spre Vatican, conduși de un ghid care purta un steguleț drept semn de recunoaștere. Clara ținea să vadă Piața Sfântul Petru; fie, să ne ținem după stegulețe. I-am lăsat cheia lui Marcello, la recepție: „Totul e în regulă? Ați dormit bine?" Primise oare plângeri în legătură cu un urlet misterios în plină noapte? „Tutto va bene! Grazie."

Am fost botezat când eram mic pentru că așa se făcea. Legăturile mele cu Biserica se opresc aici. Nu am primit niciun fel de educație religioasă; învățământul laic din țara mea merge până într-acolo încât nu se spune mai nimic despre istoria religiilor, cu excepția unor fapte marcante și sângeroase. Departe de orice Biserică, nu sunt totuși ateu: cred. Când ridic ochii spre cer, Dumnezeu este în privirea mea, nu ca o țintă, ci în

traiectorie, în propulsare, în speranța privirii mele. Aș vrea să numesc Dumnezeu această smulgere, această forță de ascensiune, această săgeată îndreptată spre înălțimi. Dumnezeu, așa cum mi-l doresc, nu este o ființă supremă, ci supremația ființei. Dumnezeu este în distanța care mă îndepărtează de mine însumi și mă apropie de adevăr. Dumnezeu este în ochii mei ceea ce îi face să dorească să vadă.

Am mers de-a lungul Tibrului până la podul Vittorio-Emanuele-II. Purtate de curenții fluviului, pluteau niște alge verzi ca niște crocodili. Clara mi-a cerut să-i fac o poză pe pod.

— Așa, un pic din profil, ce părere ai?

— Da, dacă vrei.

— Câte ne-au mai rămas?

— De ajuns, nu-ți face probleme. Nu te mai mișca.

*

În alte părți sunt jucători de rugbi, fotbaliști, cântăreți; aici, preoții pozează pentru calendare. Am trecut pe lângă unii *autentici* în preajma Vaticanului: adevărate manechine! E foarte simplu, îi aleg pe cei mai urâți pentru almanahurile lor, din pudoare. Îi vezi plimbându-se pe stradă, cu gulerele albe de preoți și costumele negre făcute pe măsură, din materiale fluide care cad impecabil, cu părul pomădat și ochelari de soare, cu o barbă mică de două zile, niște play-boy ai lui Dumnezeu! Eu și Clara eram stupefiați!

Carabinierii italieni, în uniformele lor ireproșabile cu nasturi aurii și epoleți brodați, nu au de ce să fie invidioși pe preoți. Pe Via Giulia, am fost surprinși văzând cum un grup de trecători au invadat dintr-odată șoseaua ca și cum ar fi decretat subit că e o stradă pietonală. Am înțeles ceva mai încolo că drumul era în realitate barat de un lanț de polițiști care încercau să oprească o manifestație și, cu această ocazie, blocau traficul. Alături de carabinierii eleganți, magnifici și foarte

distinși din fața mulțimii de manifestanți, se aflau niște trupe ceva mai musculoase, în ținută sportivă. Aici, oamenii încă mai defilau împotriva războiului și fluturau cu veselie portrete caricaturale, cântând. Atmosfera era mai curând prietenoasă; forțele de ordine, asistate de un elicopter, înconjurau cortegiul, îndreptându-l spre zonele autorizate, evitând siturile turistice și împrejurimile Vaticanului, care aveau nevoie de liniște. „Hotărât lucru, observă Clara, ne urmăresc!”

Weekendul nostru era pe sfârșite. Trebuia să luăm avionul a doua zi la prânz. După ce am mâncat la cină, ca să se termine frumos, un fel special de spaghete la L’Archetto, ne-am mai plimbat pentru ultima dată pe străduțele din Quirinal. Am trecut pe lângă mai mulți cerșetori îngrozitor de mutilați, amputați, devorați, care-și etalau cioturile și malformațiile oribile în fața trecătorilor. Se deplasau în grup, pe niște scânduri cu rotile, asemenea motocicliștilor care pozează la ghidonul unor Harley Davidson. Îi urmăreau pe turiști, mizând pe vecinătatea cetății papale pentru a beneficia de un fel de caritate creștină de circumstanță. Oamenii se dădeau repede la o parte la trecerea for, schimbau direcția pentru a-i evita; în orice caz, nu primeau mare lucru. Oricât de săraci ar fi fost, trebuie să fi avut și o altă activitate, după părerea mea. „Ce ciudat, ăsta era la aeroport când am sosit.” Clara l-a recunoscut pe unul din acei nefericiți, pe care-l zărise la coborârea din avion cu două zile mai devreme. „Îmi amintesc de maioul lui cu cifra șapte pe piept.” Clara și formidabila ei memorie a cifrelor!

În afara turiștilor, o mulțime de locuitori ai Romei își dădeau întâlnire la Fontana di Trevi sâmbăta seara. Locul era înțesat de lume, era foarte greu să-ți croiești drum până la bazin. Un vânzător de trandafiri îi prezentă pe neașteptate o floare Clarei, ținând-o la câțiva centimetri de fața ei, ca

pe un microfon la un interviu, apoi se întoarse spre mine. M-a fixat cu privirea timp de o secundă și, în mod ciudat, a plecat fără să spună un cuvânt. Nu am întotdeauna un aer prea prietenos, de acord, dar de data asta atitudinea vânzătorului era cel puțin surprinzătoare; de altfel, dacă ar fi insistat, poate că i-aș fi cumpărat un trandafir, eram mai curând binedispus. În această ultimă seară, Clara voia să se conformeze tradiției și să arunce o monedă în bazin. Ne-am strecurat prin mulțime și am găsit un locșor la marginea apei. Clara a scotocit în portofel și a scos două monede. Mi-a întins una: „Aruncăm împreună!" Am acceptat să intru în joc – eram, confirm încă o dată, într-o dispoziție excelentă. Ne-am așezat cu spatele la fântână și, la trei, am aruncat cu același gest cei doi euro.

Aveam aparatul atârnat de gât. Un bărbat s-a apropiat de noi. Era înalt, slab, și purta un pardesiu lung de culoare bej. Ni s-a adresat în franceză, cu un accent pe care nu l-am recunoscut, în orice caz, nu era italian: „Dacă vreți, pot să vă fotografiez pe amândoi în fața fântânii." N-am avut timp să răspund, Clara mi-a luat-o înainte: „Da, ce drăguț. Vrei, nu-i așa?" Omul întindea deja mâna spre aparatul meu. N-am putut să mă sustrag. I-am încredințat aparatul meu Mamiya și i-am arătat unde se află declanșatorul. A dat din cap în semn de aprobare. S-a dat un pic înapoi și noi ne-am pregătit pentru poză – Clara și-a trecut brațul în jurul taliei mele. Am auzit limpede declicul. Fotograful nostru a revenit spre noi și mi-a întins aparatul. Am vrut să-l apuc, dar nu i-a dat drumul. Îl țineam amândoi. Simțeam forța degetelor lui imprimată pe husa aparatului. Mi-am ridicat ochii spre el. M-a fixat atunci cu o privire intensă și autoritară, trăsăturile îi era extrem de grave și de intimidante. Mi-a declarat cu o voce calmă: „Mai puteți face o singură fotografie." Și a dat drumul aparatului. Apoi și-a băgat mâna în buzunarul pardesiului și a scos o carte de vizită pe care mi-a

întins-o. Fără să mai adauge ceva, a plecat și a dispărut în mulțime.

Ne-am întors la hotel. „Ce e cu cartea aia de vizită pe care ți-a dat-o?" I-am arătat-o. *Giancarlo Romani, Via Molise, 11.* „E totu-n regulă? Ai un aer foarte ciudat." în noaptea aceea, nu am dormit deloc.

Cine era omul acesta? Când m-a privit, am avut impresia că știa totul despre mine. În fața fântânii, când a ieșit din mulțime, s-a îndreptat spre noi, fără nicio ezitare. Nu vindea flori și nici fleacuri pentru turiști. Ne-a propus să ne facă o fotografie. În aparență, intenția era inofensivă și prietenoasă. În realitate, el a fost cel care a hotărât pentru noi, ne-a convins să facem fotografia, ne-a condus, aproape ne-a constrâns, cam în felul în care pakistanezii care vând trandafirii le forțează mâna clienților. Încântată, Clara a profitat de ocazie.

Mai puteți face o singură fotografie. Cuvintele, spuse drept în față, sunaseră în gura acestui om ca un ultimatum, un avertisment, o citație. *Nu mai aveți decât o singură zi de trăit; mai puteți spune doar zece cuvinte.* Ajuns în camera de hotel, m-am uitat în mod mecanic la contorul aparatului. Arăta într-adevăr douăzeci și trei de fotografii, adică mai rămăsese una înainte ca filmul să se termine. În fața fântânii, omul cu pardesiu bej o făcuse pe penultima.

Nu puteam să-i uit privirea, și cuvintele lui mi-au răsunat în cap toată noaptea. Clara dormea. Mi-am petrecut o bună parte din noapte la fereastră. Îl pândeam, speram să-l zăresc printre vizitatorii noctambuli, din ce în ce mai puțini pe măsură ce trecea timpul, care se plimbau în jurul fântânii. Dar nu a mai apărut. În seara aceea venise cu un scop precis și plecase de îndată ce își îndeplinise misiunea. Am examinat îndelung, de mai multe ori, la lumina proiectoarelor care luminau piața, cartea de vizită pe care mi-o dăduse. *Giancarlo Romani.* Oare el era? Totuși, accentul lui nu era

italian – cu siguranță –, în ciuda numelui de pe cartea de vizită. *Via Molise, 11*. Am căutat în ghidul pe care-l aveam, la index: era vorba de o străduță, la nord de Quirinal, la zece minute de mers pe jos de la hotel.

Ce semnificație avea această întâlnire? Cine o aranjase? Nu puteam s-o ignor, să mă întorc la Paris și să-mi reiau cursul normal al existenței. Mă simțeam încolțit, legat printr-un fel de contract, de pact; aveam cartea de vizită și mesajul: *Mai puteți face o singură fotografie.* Cuvintele păreau să-mi fie destinate.

În timpul nopții, m-am hotărât să mai stau la Roma câteva zile. Clara s-a trezit pe la opt. Eu mă sprijineam cu coatele de fereastră. Un om pescuia monede în bazinul fântânii cu ajutorul unei baghete telescopice la capătul căreia se afla o bucată de gumă lipicioasă. Le examina puțin înainte de a la băga în buzunar. Arunca înapoi în apă, ca pe niște pești, monedele care nu îl interesau, monedele străine.

*

— Nu ai dormit?

— Nu.

Clara și-a pus halatul și a venit lângă mine la fereastră.

— Ce face acolo tipul ăla cu undița?

— Pescuiește dorințe. Prinde monedele pe care le-au aruncat oamenii. Se uită la dorințele lor și dacă îi convin, dacă sunt frumoase, le păstrează, le pune în buzunar. Pe cele urâte le aruncă la loc, uită-te! Trebuie să se ferească de carabinieri, dau târcoale prin preajmă. Când sosesc, își ascunde undița sub palton și se face că citește ziarul.

— Ai stat toată noaptea la fereastră?

— Se petrec o groază de lucruri în jurul fântânii, nici nu poți să-ți închipui.

— O să dormi în avion.

— Nu iau avionul, nu mă întorc azi. Mai rămân aici un pic.

Clara s-a pregătit, și-a strâns lucrurile. Era îngrijorată din cauza hotărârii mele. În chip de explicație, i-am zis numai că voiam să-mi prelungesc sejurul ca să mă odihnesc, singur. În doi ani, învățase să-mi cunoască și să-mi accepte toanele, dispozițiile schimbătoare. Știa că, la urma urmei, nu prea avea de ce să se teamă. De fapt, fusese întotdeauna foarte indulgentă cu mine.

Am însoțit-o pe Clara la aeroport. Marcello era probabil liber în acea duminică. Trecând prin fața recepției, l-am întrebat pe înlocuitorul lui dacă puteam să-mi păstrez camera. „Pentru dumneavoastră, domnule?" A aruncat o privire în direcția Clarei, care stătea cu spatele și privea strada prin ușa deschisă.

— Da, pentru mine.

— E posibil. Numai că avem rezervări pentru weekendul următor, hotelul va fi plin.

— Plec până atunci.

În taxi, n-am scos niciun cuvânt. Clara privea pe fereastră. Nu-mi făcea mutre, nu, nu dădea niciun semn că ar fi contrariată. Afișa mai curând o resemnare înțeleaptă, demnă de laudă. De fapt, dintre noi doi, eu eram cel care pleca și ea mă lăsa să plec.

L-am rugat pe șofer să mă aștepte. I-am întins Clarei geanta de voiaj. Mi-a apucat mâna: „Sună-mă când te întorci. Ai grijă de tine." După aceste cuvinte, și-a luat bagajul și a intrat în aeroport.

Întors la hotel, m-am încuiat în camera mea.

Există diferite moduri de a simți că ceva se sfârșește. Moartea este fără îndoială cel mai îngrozitor; există și unele mai puțin violente. Nu cunoscusem niciodată moartea, până la pierderea lui M. Trăiam în nepăsare și iluzie. După dispariția ei, nu am tras învățăminte și nu mi-am impus reguli de viață definitive. Dar o tristețe fundamentală pusese stăpânire pe mine și nu mă mai părăsea. Am fost tentat de o anumită viziune fatalistă cu vocație universală. Am crezut pentru o

clipă în virtuțile ultime ale detașării. Totul era însă lipsit de perspectivă. Până la urmă, am decis că așteptarea și căutarea defineau destul de bine starea în care mă aflam. Am fost mulțumit cu această concluzie. Și, pentru a ilustra această stare, mi-am cumpărat un telescop. Din când în când, arunc câte o privire.

Așezat pe marginea patului, cu fața la perete, țineam în mâini aparatul de fotografiat. Îl țineam ca pe un obiect extrem de prețios, care conținea o marfă de o valoare inestimabilă, ca pe o provizie de apă între degetele mele. Mai puteam face doar o fotografie, una singură, mai puteam capta o singură imagine. Un declic și gata. După douăzeci de ani de abținere mă aflam în fața acestei extreme, a acestui ultimatum.

Ce fotografie să fac? Ce imagine să imortalizez și să iau cu mine? într-o zi, medicul ne-a anunțat fără ocolișuri, cu rezultatele ultimelor analize în față, că lui M. Nu-i mai rămâneau decât câteva luni de trăit. Din acel moment, trebuie să recunosc, nu am încetat să surprind imaginea care ar reprezenta-o, ca o icoană ideală ce avea să-i supraviețuiască. Fiecare fotografie era o încercare de a o reține, dar și un act eminamente ucigaș, care o împingea spre moarte. O vedeam deja dintr-un punct de vedere *post-mortem,* cu ochiul supraviețuitorului care-și face provizia de imagini-amintiri pentru serile lungi de iarnă. Cel mai îngrozitor era înfiorătoarea exigență estetică pe care o manifestam: trebuia ca fotografiile să fie frumoase pentru a fi „acceptabile”. M. Și-a dat seama: „Ai făcut destule, nu crezi? Uite câte albume ai… în curând, peste câteva zile, a doua zi după ce nu voi mai fi, toate astea vor fi ale tale.” Nu știam atunci că voi fi incapabil să răsfoiesc paginile acestor albume.

În camera mea de hotel din Roma, mă gândeam la însemnătatea acestei ultime imagini pe care îmi era dat să o fixez. Mi-am trecut cureaua aparatului

în jurul gâtului, ca pe un colier care avea drept pandantiv o fotografie de făcut. M-am dus la fereastră. În jurul fântânii se afla în continuare o mulțime de oameni; valul de turiști care invada orașul se coagula acolo o clipă, ca într-un bazin, înainte de a se vărsa în altă parte. Mi-am pus aparatul la ochi și am focalizat. Am reglat claritatea și diafragma. Mi-am pus degetul pe buton ca pe un trăgaci, gata să apăs.

Hoinăream prin centrul Romei, preferând străduțele umbroase care străbăteau orașul. Clara îmi trimisese un mesaj că ajunsese cu bine; mă săruta. Nu mă mai despărțeam de aparatul meu de fotografiat. Îl purtam în jurul gâtului sau în bandulieră. La Roma e destul de ușor să-ți dai seama unde te afli, orientându-te după o piață sau un monument, și să găsești drumul. Mergeam la voia întâmplării pe străduțe; la momentul potrivit, mă voi întoarce la Quirinal fără mare greutate.

În realitate, se pare că m-am învârtit în cerc și că am trecut de mai multe ori prin același loc. Aveam impresia că mersesem vreo două ore spre nord. De obicei, simțul meu de orientare nu mă înșală. Am trecut prin fața ambasadei Statelor Unite, păzită cu strășnicie, apoi am luat-o pe prima la dreapta, înainte de a coti pe o stradă mai mică. Mi-am ridicat privirea și am descoperit: *Via Molise.* Eram la numai zece minute de hotelul Fontana.

Conform cărții de vizită pe care mi-o dăduse omul în bej, la numărul 11 de pe strada Molise locuia – dacă nu cumva avea biroul – Giancarlo Romani. Era o clădire de culoare galben-maronie în fundul unei curți interioare. M-am uitat prin portic. La stânga atriumului se găsea, sprijinită de zidul vecin, un fel de seră cu geamurile murdare, care trebuie să fi servit de magazie. În mijlocul curții se afla o fântână în formă de agheasmatar care avea deasupra un cap de pasăre cu ciocul lung din care curgea un fir de apă. Se intra în clădire printr-o ușă de lemn impunătoare prevăzută cu un ciocănel vechi; am deslușit mai multe butoane de sonerie pe perete. Perdele de aceeași culoare atârnau la ferestrele de la cele trei etaje. O placă de bronz era fixată la intrarea porticului; pe ea era scris numele *Giancarlo Romani,* fără altă precizare. Era doctor, vrăjitor, clarvăzător, vindecător, frizer?

Oare ce făceam eu aici? Pe această stradă din Roma, aveam sentimentul profund că particip, de

la umilul meu nivel individual, la un proiect, la o organizare ocultă a vieții. Am bănuit dintotdeauna că în spatele tuturor lucrurilor există o rațiune superioară. Dacă modul în care este administrată lumea oamenilor nu m-a pasionat niciodată, în schimb am încercat să percep un interes de ordin superior, o guvernare de ordin metafizic. Dacă ar trebui neapărat să mă definesc din punct de vedere politic, aș zice că sunt un fel de „liberal cosmic". M-aș feri să dau un nume acestei presupuse rațiuni superioare; aș vorbi numai despre drum, drum care duce și în același timp este dus de pașii celor care l-au ales; aș vorbi de destin. În consecință, libertatea constă în a te elibera de legăturile cele mai neglijabile, de definițiile cele mai neînsemnate, pentru a tinde spre universalul fericit. Uneori, niște semne discrete ale acestei rațiuni supreme apar cu claritate: le numim „hazard".

Pașii mă purtaseră până la numărul 11, pe strada Molise, dar n-am intrat, mi-am continuat drumul. Venisem în recunoaștere.

Am mâncat o pizza romană la L'Archetto. Apoi m-am alăturat turiștilor adunați în jurul fântânii Trevi; îl căutam pe omul cu pardesiu bej. M-am sprijinit de un zid scund și am cercetat mulțimea. Nu mă îndoiam că va purta același pardesiu, ca pe un atribut esențial al persoanei sale, ca pe un semn de recunoaștere imuabil. Îmi era imposibil să-i descriu fața, dar, dintr-o mie, l-aș fi identificat fără nicio ezitare. Mi-am schimbat postul de observație, m-am apropiat de bazin. În acel moment, un cuplu – niște englezi, după toate aparențele – a venit spre mine întinzându-mi un aparat de fotografiat și rugându-mă să le fac o poză în fața fântânii. „Please. Thank you! – No! Sony, no! I can't!" M-am întors în grabă și am plecat. Am revenit la hotel.

Ultimatumul care-mi fusese dat, sub aparența lui anodină, devenea imperios, primordial. În fața turiștilor englezi, mi s-a făcut frică. Mi-a fost

teamă să nu-mi pierd prostește ultima fotografie. Probabil m-au crezut nebun.

Dintr-odată, l-am zărit. Stăteam la fereastra camerei mele mâncând un măr – la întoarcere, un platou cu fructe proaspete mă aștepta pe noptieră. Așa cum bănuisem, purta pardesiul lui lung și bej, care-i făcea silueta să pară foarte înaltă și dreaptă. Cu mâinile în buzunare, se plimba încet prin mulțime, indiferent. S-a oprit și a fixat cu privirea un cuplu care se afla la marginea bazinului. Bărbatul avea în jur de cincizeci de ani, femeia era mult mai tânără. S-a apropiat de ei și i s-a adresat bărbatului. Au schimbat câteva cuvinte; bărbatul i-a întins aparatul lui de fotografiat. S-a dat câțiva pași în spate și i-a fotografiat. A înapoiat aparatul, a vorbit, a întins o carte de vizită înainte de a se îndepărta. Bărbatul privea cartea de vizită, femeia îi punea întrebări, după cum se părea. Omul cu pardesiul bej părăsea piața. S-a întors, a ridicat capul, a privit în direcția mea. Era clar, mă observa la fereastra camerei mele. A schițat un zâmbet spre mine, l-am văzut limpede, și s-a retras.

Marcello își reluase postul în primire. Trecând pe lângă el, l-am salutat și el mi-a zis: „Sunteți tot aici! Roma, cum știi tu să ne subjugi!” Afară, o echipă de televiziune făcea un reportaj pe teren și punea întrebări trecătorilor, în fața fântânii. Reporter, cameraman și sunetist se deplasau cu aparatura în mijlocul mulțimii și abordau câte un martor, întinzându-i microfonul. L-au întrebat și pe „pescarul de dorințe”, care profita de mulțime pentru a opera discret la marginea bazinului, fără să fie văzut de carabinieri. Am luat-o pe Via Poli până la Via del Tritone. Strada era blocată, mașinile erau oprite pe ambele sensuri de mers. Am auzit atunci în depărtare o voce care scanda la un megafon sloganuri în italiană. Nu aveam scăpare, mi-era dat să particip la toate, de data asta era o manifestație pacifistă cu caracter sălbatic,

care trebuia să sfideze interdicțiile. Partizanii păcii nu se dădeau bătuți. Veneau dinspre stânga și se apropiau rapid, un cortegiu, sau mai curând o hoardă de vreo sută de manifestanți care coborau strada, invadând șoseaua și trotuarele, fluturând pancarte, agitând răngi, țipând, cântând. Am rămas pe loc pe trotuar și foarte curând au ajuns în dreptul meu. Câțiva îmi fluierau în ureche fără să-mi acorde cea mai mică atenție, până când o tânără m-a prins de mână și m-a tras după ea. M-am lăsat condus, am început chiar să alerg la brațul tovarășei mele ca să ne ținem de grup. Fugeam veseli prin Roma, în numele păcii; unul dintre membrii grupului ne-a făcut să cotim la un moment dat; știa fără îndoială unde trebuia să mergem. Totuși, în curând, am recunoscut cartierul, iar temerile mele s-au confirmat când am văzut mașinile de politie și drapelul american în spatele lor: ne aflam în apropierea ambasadei Statelor Unite. M-am desprins de militanta mea și am luat-o la fugă fără să mai stau pe gânduri – *pace vouă, prieteni!*

Strada Molise era calmă și pustie; zgomotul manifestației se auzea parcă înăbușit, de la o depărtare de două blocuri. Mi-am tras răsuflarea mergând – nu mai fugisem așa de multă vreme. Am ajuns în dreptul numărului 11, pe Via Molise. În curtea interioară a imobilului am zărit, lângă sera improvizată, trei infirmi, care semănau cu cei pe lângă care trecusem cu Clara la Quirinal, pe planșele lor cu rotile. Mi-au remarcat imediat prezența și unul dintre ei, pe care l-am recunoscut imediat după maioul cu cifra șapte, mi-a făcut semn să intru. Văzând că ezit, m-a strigat din nou, îndemnându-mă cu brațul lui atrofiat să pătrund în curte.

Cerșetorul mi-a arătat apoi ușa imobilului și m-a invitat să intru cu un gest din cap. Am continuat să mă supun. Erau trei butoane, dar numai unul era însoțit de un nume: *Giancarlo Romani.* M-am

întors; cei trei handicapați mă urmăreau cu privirea. Am sunat scurt.

— Da?

— Aș dori să-l întâlnesc pe domnul Giancarlo Romani.

— Etajul trei. Ușa din dreapta. Vă aștept.

Ușa s-a deschis. Un vestibul destul de rece, fără decorații și fără lumină, ducea spre o scară din lemn lustruit. Am urcat. Toate ușile erau închise și mute, atât la primul, cât și la al doilea etaj. La etajul trei am stat puțin, apoi am bătut la ușă.

— Intrați. Bună ziua, domnule Neigel. Veniți mai aproape! Așezați-vă, vă rog.

Era un birou enorm, mobilat sumar cu o bibliotecă cu geamuri, o masă de lucru și un fotoliu; pe jos, parchet vechi, de stejar. Pereții erau albi. Perdelele erau trase.

— Mă bucur să vă văd, domnule Neigel.

În fața lui Giancarlo Romani se afla un platou cu fructe proaspete. Niciun accesoriu de birou, niciun instrument, niciun creion. Giancarlo Romani avea în jur de cincizeci de ani, părul grizonat și ondulat, privirea ascuțită, pătrunzătoare și fermecătoare. Purta o haină de costum ușoară, de culoare închisă, peste o cămașă albă. Mi-a amintit de un actor italian: Gian Maria Volonté. M-a privit atent o clipă, cu bărbia în palmă și cotul sprijinit de masă.

— Vă întrebați ce căutați aici? Pe de altă parte, nu sunteți prea surprins. Vi se pare că această întâlnire are o anumită logică, răspunde unei așteptări.

Vorbea o franceză impecabilă, fără urmă de accent.

— Cine sunteți dumneavoastră?

— Nu vă îngrijorați, nu vând nimic, nu o să vă cer bani. Nu am nicio intenție rea și sunteți liber să hotărâți în orice moment ce aveți de făcut.

Giancarlo Romani a luat un măr de pe platou.

— Acum câțiva ani, eram preot. Lucram pentru *l'Avvocato del Diavolo* – „Avocatul diavolului" –, un birou care are ca sarcină să ancheteze viața persoanelor pe care Vaticanul intenționează să le canonizeze; misiunea mea era să cercetez tot ceea ce ar fi putut împiedica sanctificarea. Timp de cincisprezece ani am urmărit cusururile oamenilor, defectele lor, micile lor slăbiciuni, înclinațiile secrete; am sfârșit prin a-i iubi.

A mângâiat mărul cu degetele.

— Într-o bună zi, Vaticanul m-a concediat. M-am întors la viața civilă. Am păstrat un anume gust pentru investigații.

— Continuați să căutați sfinți?

— Nu. Mi-am schimbat domeniul de activitate. Organizez jocuri.

— Ce fel de jocuri?

— Nu de tipul celor pe care romanii le ofereau la Colosseum, liniștiți-vă. *Mai puteți face o singură o fotografie:* vă propun o călătorie.

— De ce faceți asta?

— Din curiozitate. Omul – ființa umană – mă interesează. Tema jocului precedent era: *Aveți dreptul la o a doua șansă.* Rezultate extrem de instructive.

— De ce eu?

— V-am zis: am păstrat un anume gust pentru investigații. Sunteți un candidat potrivit.

O rază de soare a pătruns prin perdele desenând pe parchet o dungă de lumină distinctă, ca o baghetă de metal, ca un prag. Am observat atunci un telescop pe un trepied în fața ferestrei.

— Da, arunc și eu o privire din când în când.

Mi-a schițat portretul în câteva cuvinte, mi-a relatat cele mai importante momente din viața mea, presărându-și povestirea cu unul sau două detalii cum ar fi povestea cu telescopul: era uluitor! Nu l-am întrebat cum de știa toate astea, încuviințam. Eram gata să mă supun orbește acestui om și să accept orice propunere mi-ar fi

făcut. Nu aveam nicio umbră de suspiciune, nu simțeam niciun fel de neliniște, am încercat numai să aflu ce mă aștepta.

— Sunteți un om plin de calități, domnule Neigel.

— Ziceți că e vorba despre o călătorie?

— Da. Un fel de safari-foto cu o singură fotografie. Veți avea un ghid care vă va însoți și vă va conduce. Veți pleca într-o excursie organizată, încă o dată, nu aveți de ce să vă temeți. Este un joc foarte pașnic. Plecarea e peste trei zile. Va veni cineva să vă ia de la hotel.

Se uită la aparatul meu Mamiya, pe care-l aveam atârnat de gât.

— Aveți un aparat bun. Nu se mai fac din astea în ziua de azi. Ne vedem din nou când vă întoarceți. *Mai puteți face doar o fotografie,* una singură, domnule Neigel. Vă urez *călătorie plăcută.*

Pe stradă, răsunau sirenele ambulanțelor. În fața ambasadei Statelor Unite, înfruntările dintre pacifiști și forțele de ordine puseseră capăt manifestației. M-am întors pe jos la hotelul Fontana. Realitatea căpăta un aspect extrem de neînsemnat și de inconsistent.

*

Dacă ar trebui să aleg o fotografie dintre cele pe care le-am făcut în trecut, cred că nu aș ezita prea mult, în ciuda numărului lor extrem de mare. O fotografie suvenir, o fotografie dovadă a unor vremuri considerate fericite, a unei epoci trecute pline de nostalgie și de importanță, imagine a unei povești date, a unei vieți.

Această ultimă fotografie pe care o puteam face era cu totul altceva, avea o semnificație diferită. Miza era în același timp personală, intimă și universală, incluzând propria istorie a fotografului și lumea în globalitatea ei; de o importanță atemporală, prezentă, trecută, viitoare, ca o imagine unică menită să ne reprezinte în ochii unei

civilizații extraterestre. Fotografia, cu întreaga ei încărcătură de solemnitate impusă, va fi profund simbolică, determinantă din punct de vedere uman. Va trebui să fie originală, să îmbine evidența cu surpriza. Va putea fi anecdotică, cu forța edificatoare a unei fabule; panoramică, cu intensitatea severă a unei naturi moarte. Va fi o încercare de sinteză, o demonstrație, o celebrare, un imn. Din toate timpurile, omul a avut ambiția să scrie Cartea, să picteze Tabloul, să compună Muzica, să realizeze Filmul; aceasta va fi Fotografia. Eu, Alain Neigel, simplu fotograf amator, îmi voi prezenta propria viziune, îmi voi aduce umila contribuție la realizarea ei.

Va trebui să fac o alegere, să elimin ce nu mi se va părea esențial, sau nu îndeajuns, cu dorința, speranța, exigența de a găsi ceva mai bun, până să mă hotărăsc dacă ceea ce se află în fața mea, ceea ce văd, va fi fotografia mea. În camera de hotel, începeam să mă gândesc. În fața ochilor îmi defila, ca un caleidoscop, o întreagă procesiune de imagini convocate de gândurile mele. Nu ieșeam decât ca să mănânc la L'Archetto.

În dimineața celei de a treia zile, a sunat telefonul. Era Marcello: eram chemat la recepție. Am coborât imediat și l-am descoperit în fața biroului pe omul cu pardesiul bej, care schimba câteva cuvinte cu Marcello. M-a întâmpinat cu un zâmbet larg: „Puteți să vă faceți bagajele, domnule Neigel. Nu vă grăbiți, nu avem oră fixă." îmi pregătisem deja geanta de voiaj. Am verificat dacă aveam pașaportul la mine. Mi-am dat seama imediat de absurditatea gestului meu. Nu voi avea nevoie de pașaport, în această călătorie. Oriunde m-ar conduce, nu va fi niciun control la frontiere. Înainte de a pleca, mi-am rotit privirea prin cameră. Făcusem din ea, în ultimele trei zile, celula mea, refugiul meu, lungit pe pat, sprijinit de fereastră, așteptând scadența fixată de Giancarlo

Romani. Am vrut să achit nota; Marcello mi-a spus că era inutil. Mi-a făcut un semn: „Prietenul dumneavoastră e acolo, lângă fântână. La revedere, domnule.”

— Ați observat, mișcarea apei face ca monedele să se adune în grămăjoare în bazin. Am numărat trei, priviți, acolo, acolo și acolo, ca și cum fântâna le-ar tria, le-ar clasa în trei categorii. E amuzant. Am parcat un pic mai încolo.

Cu aparatul de fotografiat atârnat de gât și geanta de voiaj pe umăr, mi-am urmat ghidul.

M-am instalat în spatele mașinii, un model de lux, vechi, automat, cu banchete mari de piele. Omul cu pardesiul bej și-a pus ochelarii de soare și mi-a zâmbit în oglinda retrovizoare. Conducea foarte încet, ca la defilare, cu mâinile în partea de sus a volanului, cu capul drept. Priveam pe fereastră. Am traversat Tibrul. Nu mersesem așa departe cu Clara, limitând la Vatican incursiunea noastră pe malul drept. Am intrat într-un cartier popular. Mașina a luat-o pe niște străduțe pavate, mărginite de case modeste, cu rufele atârnate la ferestre, păzite de femei așezate la umbra fațadelor. Străzile erau extrem de liniștite; numai câțiva trecători alunecau de-a lungul zidurilor; nu am zărit nicio prăvălie. Cu cât înaintam, cu atât drumul părea să se îngusteze, să se strângă. Soarele nu mai pătrundea până aici. În unele locuri, drumul era atât de îngust, încât trebuia să mergem la pas și să abordăm cu multă precauție numeroasele meandre ale parcursului, înaintam într-o rețea complicată de ramificații identice, în care imobilele păreau să aibă aceleași culori care se succedau constant, rufele întinse pe sârmă erau identice ca niște motive repetitive din hârtie colorată, în care ușile deschise lăsau să se vadă același decor standard. Bărbatul cu pardesiu bej părea să știe unde se află și își continua drumul liniștit.

Cu toate astea, continuam să mergem pe acele străduțe obsedante. Părea că nu se va sfârși vreodată. Navigam prin acele locuri de mai bine de o jumătate de oră fără să vedem unde se termină, fără să întâlnim vreo schimbare, vreo ieșire. Aveam impresia că sunt închis într-un labirint imens, că sunt la cheremul unui mecanism fantastic. Am fost cuprins de o neliniște crescândă, aproape de panică, de un fel de amețeală fobică. Strângeam cu putere mânerul portierei. Dar nu i-am zis nimic șoferului meu, impasibil la volanul lui, conștiincios.

Apoi, teama a fost înlocuită încetul cu încetul de abandon, de un fel de beatitudine încrezătoare, de somnolență. Labirintul de străduțe acționa asupra spiritului ca un fel de amestec hipnotic. Aveam senzația că pătrund într-o extensiune a lumii, o prelungire necunoscută a ei. Era ca și cum am fi intrat într-un spațiu conex, ale cărui căi de comunicație le parcurgeam. La prima vedere inofensive, pitorești, străduțele pe care mergeam se transformau într-un spațiu intermediar vast, într-un aranjament prin care se ajungea la o altă viziune.

Am zărit în fața noastră o deschidere luminoasă. „Am ajuns!”, mi-a spus omul cu pardesiu bej. M-am îndreptat, dezmorțindu-mă, ieșind din toropeală. Am intrat într-o *piazza* însorită, pavată în întregime, în centrul căreia se găsea o fântână, reprezentând o figură monumentală, ca o enormă mască de piatră, cu gura deschisă, care scotea o limbă de apă. În piață, în jurul fântânii, erau scaune și mese, ca pe terasa unei cafenele. Un om era așezat în fața unui pahar și a unei carafe cu apă. Am parcat, iar șoferul meu a deschis portiera. Când am ieșit din mașină, lumina era orbitoare.

— Vă rog, mergeți să vă așezați. Veți găsi cu ce să vă potoliți setea; apa din fântână e foarte proaspătă și gustoasă. Vă las. Omul cu pardesiu bej s-a urcat în mașină și a plecat pe un alt drum.

M-am uitat în jur. Piața forma un cerc destul de mare, în care dădeau mai multe străduțe venind din direcții diferite. În jurul esplanadei cu vedere spre fântână se aflau clădiri, în aparență goale, părăsite. Locul – deloc neliniștitor – era destul de drăguț, plăcut, în ciuda absenței oricărui semn de viață. Numai zgomotul regulat al apei, ciudat de blând, aproape siropos, sublinia tăcerea. Era foarte frumos.

Omul așezat pe terasă privea spre mine și părea să aștepte un semn din partea mea. Avea în jur de cincizeci de ani, era asiatic. Purta un aparat de fotografiat în jurul gâtului și avea o geantă de voiaj la picioare.

— Bună ziua.

A dat din cap în semn de salut. M-am așezat la masa vecină. Am luat carafa și m-am dus să o umplu la fântână. Autoritară, figura de piatră privea în gol cu ochii ei extirpați. M-am așezat la loc. Scaunele, din lemn alb, cu fundul roșu din pai împletit, păreau delicate și fragile, cu picioarele lor subțiri ca niște tocuri pe dalele de granit de culoare închisă. Mi-am turnat un pahar. Apa era într-adevăr foarte proaspătă, cu un ușor gust de migdale. Lumina extraordinară din piață mă făcea să clipesc; trebuia să-mi pun mâna la ochi ca să pot privi clădirile din fața mea.

— Nu e nimeni. Nu e locuit. Nu m-am deplasat, dar de când sunt aici, n-am văzut nicio mișcare.

Am trecut în revistă diferitele fațade, cu toate ușile și ferestrele închise.

— Ați sosit de mult?

— De vreo jumătate de oră. De fapt, nu m-am uitat la ceas. Am fost adus aici cu mașina, ca și dumneavoastră.

Vecinul meu mi se adresase în engleză. Am schimbat un zâmbet uitându-ne la accesoriile noastre comune.

— S-ar zice că suntem amândoi aici pentru același lucru. *Mai puteți face o singură*

fotografie?”

Vecinul meu încuviință, lovind ușor cu mâna aparatul de fotografiat care i se odihnea pe burtă. Am discutat atunci despre întâlnirea fiecăruia dintre noi cu Giancarlo Romani. Ca și mine, primise acest ultimatum, în mod neașteptat, în timp ce se afla la Roma cu soția lui; fusese un șoc și o revelație; trebuia să știe mai mult. O nevoie nestăpânită l-a făcut să meargă pe Via Molise, unde Giancarlo Romani îi propusese o „călătorie”.

— Numele meu e Natsume Issa.

— Alain Neigel.

— I-am spus soției mele că mă duc la pescuit. S-a întors singură în Japonia. Pescuitul e pasiunea mea. A crezut că am înnebunit. „Unde o să pescuiești aici? Și cu ce? Suntem la Roma!”

Natsume Issa își imita soția, adoptând un ton batjocoritor, ridicol de exagerat, cu o mimică efeminată. S-a calmat, a devenit gânditor.

— Sunteți căsătorit?

— Nu.

„Ce-ar fi să ne căsătorim?” Stăteam lungiți în iarbă, unul lângă celălalt. Ne vorbeam adresându-ne norilor. I-am răspuns lui M., ceva mai târziu, că mai avem timp. De fapt, nu mi se părea că ar fi necesar să ne căsătorim, legătura dintre noi fiind destul de evidentă în ochii mei. Aveam ceremoniile noastre intime, înțelegerile noastre secrete, verighetele noastre invizibile, propriile noastre aniversări, martorii noștri oculți. Nu a insistat și nu a mai adus niciodată vorba despre asta. Eu am fost acela care a redeschis subiectul – cât de idiot am putut fi! – atunci când boala ei s-a dovedit a fi gravă, necruțătoare. Era prea târziu. Nu voia să poarte rochia de mireasă peste giulgiu. Umbra morții care plutea deasupra ei o făcuse să aibă în vedere numai perspective simple. Căsătoria era o complicație, un gest al cărui sens nu îl vedea, de fapt. Accepta doar escapadele pe care le organizam

atunci când starea sănătății ei o permitea. Nu trebuiau să dureze mult, un weekend, câteva zile. Nu voia să se lase distrasă, îndepărtată de ceea ce era în prezent viața ei. Uneori i se întâmpla să râdă, să uite. Mă simțeam atunci ca un prinț, ca un magician. Dar apoi privirea ei devenea mai întunecată, mai disperată, mai plină de ură. N-o să uit niciodată privirea aceea.

— Pescuiesc crapi. Din când în când pescuiesc și somn. Dar crapul este preferatul meu.

Natsume Issa mi-a explicat tehnica de pescuire a crapului. La început trebuie să reperezi locurile cu depuneri de aluviuni, unde îi place crapului să se hrănească, să pândești salturile din apă ale peștelui și bulele de aer, toate astea pentru a-ți găsi un loc. Apoi urmează pusul momelii în zonă, care poate dura patru sau cinci zile, un amestec de făină și ou, pe care-l aruncă cu mâna sau praștia, pentru a atrage animalul. Se stabilesc de asemenea niște căi ale momelii, în amonte și în aval, pentru a conduce peștele în zona aleasă. Abia atunci poate să înceapă pescuitul și așezarea undițelor lungi, rezistente, cu mulinetă, astfel încât întregul sector să fie acoperit. Trebuie să te concentrezi asupra undițelor la care momeala e mușcată cel mai des, până prinzi peștele. Lupta poate dura de la zece minute la o oră, în funcție de mărimea și spiritul combativ al specimenului. Obosit, crapul se lasă adus la mal, unde îl prinzi cu minciogul. Obiceiul pescarilor de crapi e să dea drumul prăzii după ce au măsurat-o, cântărit-o, și, ăsta e obiceiul, fotografiat-o. Fotografia va merge într-un album cu palmaresul pescarului. Animalul poate avea uneori un metru lungime și peste douăzeci de kilograme; îl strângi bine în brațe pentru a te fotografia.

— E o adevărată plăcere! E captivant, fantastic! O fericire extraordinară! Nici nu puteți să vă dați seama!

Natsume Issa putea vorbi la nesfârșit în legătură cu acest subiect. Își însoțea cuvintele cu gesturi, mimând pe scaunul lui prinderea crapului, bobinând mulinetă, trăgând de undiță. Trebuie să recunosc că demonstrația era destul de convingătoare.

— Nu, nu puteți ști, dacă nu sunteți pescar. Trebuie să cunoști, ca să înțelegi. E ceva minunat. Pregătirea, așteptarea, întreaga speranță investită, și apoi, descoperirea capturii, recompensa. Uneori, dezamăgirea. Până în prezent, cel mai frumos trofeu al meu e un crap alb de optzeci și șapte de centimetri. L-am prins acum doi ani. Vreți să-l vedeți? Am fotografia lui în portofel.

Vecinul meu și-a scos portofelul din buzunar.

— Asta e nevastă-mea. Uitați-vă mai curând la minunea asta! Abia puteam să-l țin în brațe!

Fotografia, făcută pe malul apei, pe un petic de iarbă, îl arăta pe Natsume Issa, extrem de serios, afectat, ținând în brațe un pește impresionant, inert, cu burta mare și gura deschisă.

— Și când îi dați drumul revine normal la viață?

— Sunt animale rezistente. Mi s-a întâmplat să prind de două ori același crap, la câteva săptămâni distanță. L-am recunoscut fără ezitare. Se îngrășase puțin, după cum arăta cântarul.

Tovarășul meu japonez și-a pus la loc fotografia.

— Într-o zi, voi prinde unul de un metru.

Natsume Issa era un „candidat amuzant”.

Venind dinspre una din străduțe, o mașină a oprit în piață. Șoferul, un bărbat cu un pardesiu negru lung, a deschis portiera din spate și o femeie a coborât, ținând în mână o valiză.

Giancarlo Romani organizase o călătorie în grup. Probabil că selecționase candidații, făcuse anchete, ca pe vremea când lucra la Vatican pentru *l’Avvocato del Diavolo.* Oare câți jucători vom fi? Cea de-a treia recrută s-a așezat la o masă din spatele meu. S-a apropiat încet, trăgând după ea valiza cu rotile, cu un mers cadențat și suplu. Purta

cizme înalte, care îi ajungeau până la genunchi, o vestă scurtă din piele, foarte elegantă, peste o bluză de culoare deschisă cu guler lung. Era înaltă, zveltă, cu un uluitor păr lung roșcat. Era greu de spus ce vârstă avea. Aparținea acelei categorii de femei extrem de frumoase, în mod fatal melancolice și singuratice, cărora frumusețea inevitabilă le conduce destinul. Bărbații sunt în general grosolani sau stupizi atunci când își pun în cap să le seducă. Se pierd în tergiversări stângace chiar și atunci când doar li se adresează, ezitând la nesfârșit înainte de a porni la atac.

— Scuzați-mă, dar cred că toți trei suntem aici din același motiv. Vecinul meu și cu mine am fost aduși în acest loc ca să participăm la un fel de călătorie. Dumneavoastră nu aveți un aparat de fotografiat?

A schițat un zâmbet amuzat.

— Ba da. E în valiză.

A privit în jur.

— Nu cred că-mi voi face ultima fotografie imediat.

Tovarășul meu japonez a profitat de această conversație ca să se prezinte. S-a îndreptat pe scaun și, înclinând capul, a zis:

— Natsume Issa, din Kyoto.

Încă puțin și îi dădea și cartea de vizită, e-mailul, numărul de fax. Nou-venita s-a mulțumit să înregistreze informația clipind ușor din gene. În acel moment, am crezut că îi recunosc figura, sau mai bine zis, că recunosc o figură în a ei. Nu am rezistat:

— Scuzați-mă, sună stupid, dar am impresia că v-am mai văzut. Figura dumneavoastră îmi zice ceva.

— Da, știu, mi se spune des.

— Nu am vrut să vă supăr; vă rog să mă scuzați.

Mă răsucisem pe scaun ca să-i vorbesc; m-am întors la loc, cu fața la pahar. Natsume Issa privea și el drept în fața lui, tăcut. Era ca și cum am fi fost

într-o mașină, ea, în spate, noi, în față, uitându-ne la drum. Prezența femeii în spatele nostru acționa ca un tutore, obligându-ne să avem o anumită ținută, o anumită reținere.

— Mă cheamă Marina. Marina Klee. Cu siguranță, numele meu nu vă zice nimic. Acum douăzeci de ani eram pe coperta celor mai importante reviste. Am fost emblema mărcilor de prestigiu, vedeta marilor creatori de modă. Am fost în centrul atenției în lumea modei, câteva sezoane. Astăzi, figura mea pare un cântecel uitat, un refren de demult, din care mai ții minte câteva note.

Din pudoare, nu îndrăzneam să mă întorc ca să regăsesc melodia, dar exista ceva de genul ăsta, cu siguranță. Probabil că trecusem pe lângă afișe cu figura ei, că o văzusem pe coperta vreunei reviste sau în timpul unui calup de publicitate la televizor. Portretul ei era îngropat într-o masă de amintiri, o învălmășeală de imagini din care îmi era greu să extrag o secvență clară. Într-adevăr, numele ei nu mă ajuta cu nimic; nu îl auzisem niciodată, fără îndoială. Nu era decât o figură seducătoare, o podoabă umană. Se simțea în vocea ei că nu îi fusese întotdeauna ușor. Nefericirea oamenilor care suferă din cauza norocului pe care l-au avut este o adevărată provocare, dovada unei aroganțe greu de înghițit, care te face să zâmbești. Totuși, Marina Klee era adânc rănită în amorul ei propriu din cauza trecutului de top-model. În această piață misterioasă, se destăinuia fără rezerve în fața a doi necunoscuți.

— Am crezut că eram acea femeie care apărea pe coperțile revistelor, din moment ce toată lumea nu o vedea decât pe ea, nu o recunoștea decât pe ea; devenisem acea imagine. Nu aveam mai multă consistență ca o foaie de hârtie lucioasă. Îmi pierdusem substanța. Desigur, eram tânără și vulnerabilă. Dar nu era vorba de nebunia unei adolescente fragile. Eram mai curând o tânără cu bun-simț. Era vorba de altceva, de im fenomen

ireductibil, de o coerență nemiloasă. Printre ai mei, în sânul familiei, începusem să mă simt o străină. Singurii părinți pe care îi recunoșteam erau fotografii care-mi dădeau viață, ca unei creații. Departe de obiectivul aparatului de fotografiat, mă stingeam, pieream. Dacă rămâneam o săptămână fără să lucrez, cădeam rapid în depresie. Nu mai existam în afara paginilor revistelor și ecranelor de televizor.

Natsume Issa și cu mine ascultam povestirea Marinei Klee fără să ne mișcăm, privind drept în fața noastră, spinările noastre țepene fiind dovada faptului că eram atenți. Ne vorbea o voce din *off,* o voce fără chip.

— Apoi, încetul cu încetul, mi s-a dat de înțeles că fusesem văzută destul. Publicul avea nevoie de fețe noi. Avusesem perioada mea de glorie, chiar mai lungă decât e în general; trebuia să mă consider fericită și să cedez locul. Asta însemna moartea mea. Nu mai existam. Eram amenințată cu dispariția. N-am putut accepta și m-am agățat cu încăpățânare de vechiul loc. A fost și mai rău. La început au fost drăguți cu mine, binevoitori; apoi, nu au mai umblat cu mănuși: eram respinsă cu duritate, își băteau joc de mine pe ascuns. Cum se întâmplă când revii în anonimat, am devenit, într-un fel, invizibilă. Afișele cu mine au fost scoase, mi s-a luat cabina de machiaj. Nu mai eram văzută pe coperțile revistelor sau la televiziune; dispărusem.

Am dispărut cu adevărat. Un mare vid a pus stăpânire pe viața mea.

Am reapărut mulți ani mai târziu. Nu-mi amintesc nimic din perioada absenței mele.

Ultima mea fotografie ca manechin datează din 1987, aveam douăzeci și trei de ani. Făceam reclamă la un parfum. *Eternity.*

A făcut o pauză. Mi-am descrucișat picioarele, mi-am schimbat poziția.

— Sunt aici, la Roma, pentru șase luni și stau în pensiune la vila Medicis. Trebuie să fac o lucrare, în vederea unei expoziții sau a unui album. Acum sunt fotograf.

Omul cu pardesiu bej a mai făcut un drum; a lăsat doi candidați odată.

Doi bărbați care, în aparență, nu aveau nimic în comun unul cu celălalt. S-au așezat la mese diferite. Primul era un tip înalt, șaten, îmbrăcat în negru din cap până în picioare, genul tenebros, ușor neliniștitor – un pic prea moale poate –, cu fața îngustă, prelungă, cu ochii rotunzi. Pe lângă geanta de călătorie, căra după el o pereche de bocanci de schi. De îndată ce a sosit, și-a scos telefonul mobil și a început să apese pe taste. Al doilea era blond, cu o cămașă albastră cu carouri, cu o țigară între degete, cu umerii lăsați, privirea blazată, cu buza de jos disprețuitoare. A aruncat o privire încruntată spre cer, după care, cu capul plecat, s-a dedat tabagismului.

Există un palier numeric în interiorul unui grup care determină o ambianță, o unitate (sau, dimpotrivă, o separare), o forță de acțiune, un elan colectiv. În cinci, formam deja un mic grup potrivit. Ocupam terasa împreună, hotărâți. Ajunsesem în stadiul în care se impunea prezența unui conducător, a unui purtător de cuvânt, altfel riscam să stagnăm, să ne plictisim. Omul în negru s-a ridicat, a făcut câțiva pași inspectând locul, continuând să țină în mână telefonul mobil. Apoi s-a întors spre noi:

— Numele meu e Eros. Vin de la Bilbao. Simt în trecere prin Roma, trebuia să mă văd cu cineva. Nu ne-am văzut. Un tip mi-a zis că mai pot să fac o singură fotografie.

Ne-a arătat telefonul.

— E ultimul model de la Sony, cu diaporamă, zoom, corector de luminozitate, sistem anti ochi roșii. Nu prea am înțeles ce voia să spună cu

ultima fotografie. Totuși m-am gândit mult la asta. Părea important. Văd că unii dintre dumneavoastră au un aparat de fotografiat cu ei.

După ce ne-a examinat, omul în negru a dedus că eram cu toții acolo din același motiv. Mândru de această concluzie – „Bun, cel puțin ne-am lămurit!” –, ne-a propus să mai așteptăm un pic, mai puteau să sosească și alți candidați, poate eram mai mult de cinci. Din fericire, în acel moment, un vehicul a intrat în piață, punând capăt interesantului discurs al prietenului nostru Eros, a fost suficient, foarte mulțumesc. Era un microbuz de culoare maro; s-a oprit aproape de fântână și un om a coborât din el.

Șoferul era foarte slab, cu o barbă subțire, cu nasul proeminent, cu privirea indiferentă, dar zâmbitoare, părea mai curând simpatic. A venit în întâmpinarea noastră cu mâinile la spate, aplecat în față ca și cum s-ar fi luptat cu un vânt puternic. S-a prezentat rapid, Cesare, ghidul nostru.

— Ca să fie mai simplu, o să vă numiți cu toții *Jean.* De acord? Puteți pune valizele în portbagaj, în spatele microbuzului. Păstrați-vă aparatele de fotografiat cu dumneavoastră.

Am luat loc; eu m-am așezat lângă Natsume Issa.

— Există înghețată în minicongelator, dacă vreți. Jean, poți închide portiera!

— Mulțumesc.

Minicongelatorul se afla exact în fața mea.

— Nu există și alte arome?

Am scotocit printre înghețate în căutarea unei arome care să-i convină vecinului meu din spate.

— Cu cafea vă convine?

— Perfect. V-o dau înapoi pe cea cu fistic.

Am făcut schimbul.

Porniserăm pe niște străduțe pe care le-am părăsit destul de repede pentru a ajunge pe un bulevard larg, mărginit de arbori. Clădiri izolate, imobile cu birouri sau locuințe jalonau drumul la intervale regulate, s-ar fi zis că aveau aceeași funcție ornamentală ca șirul de arbori. De asemenea, am trecut pe lângă niște siluete imobile pe trotuare, care nu păreau să aibă decât o valoare figurativă. Era ca și cum aici realitatea era teoretică, constituită din eșantioane reprezentative, din semnificanți generici. Niciun semn de viață nu anima decorul, nu făcea legătura dintre diferitele elemente care îl compuneau. Credeam că văd pe fereastră o juxtapunere de imagini, organizată în secvențe, ca *travellingul* unui desen animat, pentru a crea identitatea *bulevard.*

— Da, știu, pare bizar. Nu-i prea reușit; îi lipsește puțin naturalețea. Mai încolo o să fie mai bine.

Cesare ne observa prin oglinda retrovizoare. Ne uitam cu toții pe fereastră, în tăcere.

— Vreți să vă pun puțină muzică?

Cesare a schimbat un disc în CD-player. Am recunoscut primele note din muzica filmului *A fost odată revoluția,* de Sergio Leone.

— Nu aveți Eros Ramazzotti? și-a încercat norocul vecinul meu din spate.

Drept și plat, bulevardul se continua la infinit, prezentând aceleași motive, ca un culoar interminabil. Ascultam acum *A fost odată în Vest* – probabil un *best of.* În spatele microbuzului, omul

cu cămașa albastră și-a aprins o țigară. Încă nu îi auzisem vocea până acum.

— Puteți să deschideți fereastra în dreptul dumneavoastră, vă rog?

Dimpotrivă, cunoșteam foarte bine acum vocea lui Eros.

Omul a încercat zadarnic să deschidă fereastra, înainte de a lăsa să-i scape în germană un „la dracu'" sau ceva de genul ăsta.

— Ferestrele nu se deschid! ne-a avertizat Cesare, pe un ton ciudat de autoritar.

Informația a fost primită cu o anumită suspiciune, faptul că ferestrele erau blocate neliniștea. Un sentiment brusc de claustrofobie, accentuat de fumul de țigară, a pus stăpânire pe pasageri, care au început să se legene în scaune aruncând priviri febrile la spațiul restrâns al microbuzului.

— Dar plafonul se poate deschide!

Șoferul nostru a acționat atunci o comandă care a făcut ca habitaclul să fie descoperit pe jumătate din lungimea lui, lăsând să se întrevadă un cer de un albastru uniform. O masă de lumină ne-a iluminat asemenea fasciculului unei lanterne care surprinde niște intruși. Părul Marinei Klee a strălucit în microbuz cu niște reflexe intense, ireale. Eros n-a mai rezistat; potrivind imaginea pe ecranul telefonului mobil, a declarat:

— Asta ar fi o fotografie frumoasă!

Fostul manechin a reacționat imediat:

— Oprește-te! Imbecilule! Să nu îndrăznești să mai faci asta!

Violența cu care i-a replicat lui Eros a surprins pe toată lumea, și atmosfera a devenit brusc încordată, neplăcută.

— Oricum nu v-aș fi fotografiat. Mi-am dat seama imediat că nu sunteți femeia vieții mele. Știți, de treizeci de ani de când o caut, am început să am ochiul format. La început, bine; m-am păcălit de multe ori, dar astăzi reușesc mai ușor s-o

definesc pe femeia vieții mele. Cea cu care mă voi căsători, căreia îi voi face copii. De curând, am avut un contact interesant, o chinezoaică pe care am întâlnit-o într-o agenție de voiaj – îmi plac călătoriile: am făcut înconjurul lumii! Am fotografiat-o, priviți, ea e. Am urmărit-o pe stradă. A intrat într-un magazin. Am așteptat afară, dar n-am mai văzut-o ieșind. Am plecat. Acum, nu știu cum voi mai putea să o găsesc. Păcat, simțeam că e potrivită. În agenția de voiaj, schimbaserăm câteva priviri. Am vrut să-i vorbesc, dar nu prea ne-am înțeles. Nu e întotdeauna ușor.

Povestea lui Eros a destins atmosfera; până și Marina Klee a schițat un zâmbet înduioșat.

— Am fost însurat, acum mult timp. Aveam douăzeci și unu de ani. Am divorțat după șase luni. O greșeală a tinereții! Nu, astăzi voi ști s-o recunosc pe femeia vieții mele.

Își privi gânditor telefonul mobil din palmă. Apoi îl flutură arătându-ni-l tuturor.

— Sunt toate aici, stocate în memoria aparatului. Uneori am trecut pur și simplu pe lângă ele pe stradă. Alteori am fost intimi – oh! nu sunt un seducător! Le păstrez cu mine; mă însoțesc peste tot. Sunt „femeile vieții mele”.

Omul cu cămașa albastră a scos ostentativ un suspin adânc, înainte de a se răsuci la loc. În spatele ferestrelor, șirul de copaci și clădirile dispăruseră brusc, pentru a lăsa locul unui peisaj rural. Decorul era format acum din vaste culturi de pomi fructiferi. Schimbarea tabloului fusese pe cât de bruscă, pe atât de derutantă. De o parte și de alta a drumului, terenul se ridica ușor, formând pante line pe care se înșiruiau portocali, lămâi, piersici. Se puteau zări fructele coapte care atârnau în număr mare de crengi ca niște decorațiuni de Crăciun, contrastând cu frunzele de culoare închisă. S-ar fi zis că singura lor vocație era să hrănească peisajul cu splendoarea lor ideală; niciun culegător nu le va smulge de la locul lor.

— N-am putea să ne oprim o clipă? Aș mânca o piersică, arată minunat!

Cesare nu a răspuns, a continuat să conducă, impasibil. Eros n-a mai insistat. Apoi, am ajuns în dreptul unei parcări și ghidul nostru a oprit.

— Puteți coborî. Dar nu încercați să mâncați fructe.

Era o zonă cu pietriș, amenajată la marginea drumului, un pătrat de vreo treizeci de metri, înconjurat de piersici. Un vânzător de înghețată aștepta lângă o șaretă transformată în răcitor și decorată cu poze cu cornete, eschimoși, batoane de zahăr multicolore. Omul avea un șorț alb și un coif de hârtie pe cap. Doi câini gemeni, de tip retriever, stăteau de pază de o parte și de alta a șaretei, asemenea unor sfincși culcați. Ne-am dezmorțit picioarele în parcare. Cu un gest mașinal, m-am uitat la ceas. Ora pe care o arătau nu avea niciun sens. Dacă mă luam după cât arătau acele pe cadran, ar fi trebuit să fie noapte. Am preferat să savurez parfumul dulceag al piersicilor, care umplea aerul. M-am apropiat de copacii care mărgineau parcarea. Eros mi s-a alăturat curând.

— După părerea dumneavoastră, ce se întâmplă dacă gustăm un fruct?

— Nu știu. S-ar putea să fiți dezamăgit, cred.

— Bine, am să mă mulțumesc cu înghețata. Vreți una? V-o ofer eu.

Ne-am îndreptat spre vânzătorul de înghețată. Natsume Issa își comanda un cornet cu amaretto și smochine. Vânzătorul era mut și vorbea prin semne. Când japonezul a scos o bancnotă din portofel ca să plătească, vânzătorul a făcut „nu” dând puternic din ambele mâini; nu se punea problema de bani. Pescarul de crapi i-a mulțumit în italiană și în engleză, la întâmplare, dând de mai multe ori din cap. Cutii pline cu înghețate și sorbeturi erau aliniate într-un congelator mare; etichetele prezentau diferitele arome. Totuși, Eros îi arăta vânzătorului o fotografie de pe șaretă, un

mic baton în formă de rachetă – „Vreau asta.” Omul dădea din cap, părea dezolat, și-l invita pe vizitator să aleagă dintre aromele din cutii, aici prezente. „Asta. N-aveți decât să mi-o dați pe asta, atunci! O singură cupă îmi ajunge!” L-am privit pe tovarășul meu. Era un candidat pitoresc, nițeluș enervant.

Omul cu cămașa albastră rămăsese lângă microbuz și fuma. Își ținea aparatul de fotografiat, un mic aparat reflex automat, în jurul încheieturii, atârnat de o curea. Privirea i se muta de la picioare la țigară; părea că se plictisește îngrozitor. Fumător de tip agresiv, avea o tehnică specială, își înclina capul într-o parte, ca pentru un sărut amar, trăgând din țigară de mai multe ori și strâmbându-se, după care sufla fumul într-un jet veninos. Avea între patruzeci și cinci și cincizeci de ani. Era într-un fel oaia neagră a grupului, cu tendința lui de a fi morocănos și disprețuitor. Totuși, dacă îl observai cu atenție, puteai să distingi în privirea lui, în anumite momente, sclipiri de bucurie, trecătoare, jubilatorii, aproape nervoase. Se traduceau printr-un fel de pulsații ale irisului, care sfârșeau prin a-i smulge un zâmbet infim, o umbră de zâmbet. Ca de exemplu acum, când își strivește țigara cu vârful pantofului: vedeți, zâmbește. În felul lui. E drept că e cam violent cu chiștocul ăla și da, are mai curând un rictus răutăcios decât un zâmbet veritabil. Dar nu e total pierdut.

Aveam cu toții aparatele de fotografiat cu noi, în jurul gâtului sau în mână, pentru orice eventualitate. Până acum, nimeni nu se gândise cu adevărat să facă ultima fotografie, călătoria fusese destul de calmă și nu ne oferise deloc ocazia de a face acest ultim clișeu. Inevitabilul Eros, a cărui vorbărie putea uneori să se dovedească utilă, nu pierdu ocazia de a-i zice câteva cuvinte lui Cesare.

— N-aș vrea să vă supăr, totul e foarte frumos, e formidabil, dar nu într-atât încât să merite o ultimă fotografie.

Ghidul nostru s-a mulțumit să dea din cap și i-a invitat pe pasageri – „Vă rog!” – să intre în microbuz. Fiecare s-a așezat la locul lui; până la urmă, această mică oprire ne făcuse bine, ne înveselise. Totuși, lipsea omul cu cămașa albastră. Uitându-ne pe fereastră, l-am văzut în parcare, chircit deasupra a ceva ce părea să fie un excrement, lăsat de unul din câinii vânzătorului de înghețată. Se uita la descoperirea lui cu un interes malițios, cu o bucurie batjocoritoare, cu fericire. De data asta zâmbea cu adevărat. S-a dat înapoi ca să-și mai examineze o dată descoperirea. Atenția i-a fost atrasă de piersici și s-a ridicat ca să se ducă spre ei. A cules o frumoasă piersică galbenă și s-a întors lângă căcatul de câine. A pus-o alături și și-a admirat compoziția. A schimbat un pic locul piersicii. Stând pe vine, a încercat mai multe unghiuri de vedere. Apoi și-a luat aparatul. A focalizat, s-a pregătit să apese pe declanșator. Dar lipsea ceva: a înfipt atunci țigara aprinsă în căcat, ca pe un drapel, cu un ultim gest de ciudă. A zâmbit și a făcut ultima fotografie.

Am pornit din nou la drum, în patru. Cesare ne-a explicat că va veni o mașină să-l ia pe omul cu cămașa albastră. Decorul s-a schimbat din nou, în prezent traversam un peisaj uniform, de pădure europeană. Mergem în tăcere, puțin uluiți de gestul tovarășului nostru. Nu prea am avut contact cu el, nu scosese mai mult de câteva cuvinte, dar scaunul gol din microbuz avea ceva extrem de trist, de grav. *Mai puteți face o singură fotografie:* cuvintele nu fuseseră niciodată atât de pregnante și de grăitoare. Erau acum asociate cu o dispariție. Asistasem la un final, la o moarte simbolică.

*

Vocea Marinei Klee se auzea din fundul microbuzului, din spatele nostru.

— Am început prin a fotografia locuri în care nu exista nicio prezență umană, în care mai

rămăseseră câteva haine risipite, ca niște siluete desenate la un rebus. Apoi am realizat o serie de urme de pași, niște amprente reziduale, fără continuitate, fără direcție. Am lucrat și în saloane de coafură, fotografiind părul tăiat împrăștiat pe jos. Am început recent o serie de bănci, fotolii, de șezlonguri și alte tipuri de obiecte pe care te poți așeza. În niciuna din fotografiile mele nu apare vreun personaj. Pentru expoziții, fac tiraje în mărime naturală, în care vizitatorul ar putea să se înscrie dacă ar fi capabil să se integreze în imagine. Nu asist niciodată la vernisaje.

Tăcu. Marina Klee ocupa locul de lângă cel pe care stătuse omul cu cămașa albastră. M-am întors discret. Stătea dreaptă și nemișcată pe scaun și privea fix pe fereastră. S-ar fi zis că golul de lângă ea era o tovărășie tristă și dureroasă, copleșitoare.

Eros s-a ridicat și a scos capul prin plafonul deschis. Cu ajutorul telefonului mobil a vizionat pe ecran peisajul care defila, ca și cum nu putea să vadă cu ochii lui, fără să treacă printr-un filtru. Mi-am adus aminte de vremea în care și eu mă ascundeam în spatele unui aparat de fotografiat, preferând în locul realității imediate fixarea ei într-o imagine, ca un fel de distanțare, de detașare. De câte ori mi-am dus la ochi aparatul pentru a mă ascunde de un spectacol pe care nu știam să-l văd? în spatele fiecărui fotograf se află, la urma urmei, un mare timid căruia îi e frică să apară în fața lumii gol și dezarmat. Aparatele seamănă cu niște măști, niște lupi la un bal mascat, în spatele cărora ne ascundem. Fotografiile sunt acte ratate, cuvinte nepronunțate, săruturi refulate, zâmbete înghețate, ochi care se închid. Străbăteam în linie dreaptă o pădure infinită, cu un aspect identic, ca și cum am fi făcut o călătorie într-un spațiu aleatoriu, pe șinele unei lungi reverii. Vârfurile copacilor desenau deasupra capetelor noastre o friză care fremăta pe albastrul cerului; cu ceafa sprijinită de spătar, urmăream cu privirea șirul neregulat, ca pe

un semnal de viață. Am încetinit. M-am îndreptat. Ne-am oprit atunci în dreptul unui om care aștepta pe marginea drumului, cu o găleată în mână. A urcat, s-a așezat lângă Cesare, în față. Am pornit din nou. Nou-venitul începu să examineze bordul și accesoriile lui în amănunțime, testând clapetele de aerisire, admirându-se în oglinjoara de pe parasolar, apăsând bricheta. A pus mâna peste tot, sub privirea mirată și întrebătoare a lui Cesare. Am încercat să văd ce putea să aibă în găleata așezată între picioare, dar degeaba. Deodată, omul s-a întors spre noi și ne-a adresat pe neașteptate un răsunător „Buongiorno!”.

Pădurea s-a dat la o parte și a făcut loc unei prerii întinse, în mijlocul căreia se afla un castel din piatră albă. Șoseaua s-a transformat într-un drum pietruit plin de hârtoape; am mers la pas până la esplanada din fața castelului. Un vânzător de înghețată era încă acolo, într-o camionetă aranjată și decorată. Cesare a parcat. Omul cu găleata ne-a părăsit și s-a îndreptat spre un șanț săpat la poalele castelului și care părea că-l înconjoară. Majestuos, castelul se înălța în fața noastră, îngroșat de turnuri rotunde, înălțat de altele ascuțite, înconjurat de metereze și parapete lucrate cu migală, în perfectă stare; Am rămas cu toții pe loc, contemplându-l în tăcere.

— Luați-vă bagajele, vă rog.

Cu mersul lui specific, cu mâinile la spate, aplecat în față, Cesare a pornit pe drumul ce ducea la castel. L-am urmat în mod mecanic. Valiza cu rotile a Marinei Klee se zdruncina pe pavaj ca jucăria unui copil. Eros își căra bocancii de schi, al căror rost era de neînțeles, legați cu o sfoară. Deasupra ușii de la intrare se aflau bandouri sculptate, reprezentând capete de animale, tauri, pisici, maimuțe. Am pătruns în curte. Fațadele interioare erau pline de ferestre de toate tipurile, de la modelul cel mai simplu la cel mai elaborat, vechi sau modern, fără nicio regulă sau armonie,

fără niciun criteriu istoric, o demonstrație arhitecturală în jurul temei ferestrei. Spectacolul era uluitor. Alături de uși de sticlă culisante puteai vedea ferestruici medievale săpate în piatră, vitralii, hublouri, vizete, vasistasuri. Toate deschiderile posibile erau reprezentate.

— E bizar, dar are stil. Locuiește cineva în castel?

— E un hotel. Vom sta aici o noapte.

Cesare ne-a condus la recepție, unde am fost întâmpinați de o tânără în taior bleumarin, foarte grațioasă, care, din păcate, suferea de un strabism destul de accentuat. Ne-a înmânat fiecăruia o cheie, o cheie simplă, fără numărul camerei.

Natsume Issa a fost primul care s-a interesat:

— Nu vă supărați, domnișoară, care e numărul camerei mele?

— Camerele sunt la etajul întâi.

— Da, de acord, dar ce număr? Asta am vrea să știm, interveni Eros.

— Camerele nu au număr, e inutil să mai insistați, a zis Cesare.

Am luat-o pe o scară îngustă în spirală, aflată într-un foișor care permitea accesul la diferitele niveluri ale unui turn de colț. De acolo, porneau culoare care duceau spre camere. Am luat-o pe unul din ele, la întâmplare; Cesare ne lăsase singuri în capul scării. Ajunși în fața primei camere, am constatat că nu avea număr și nici ușă. A doua era la fel, ca și toate celelalte. În dreptul fiecărei intrări, băgăm un cap și priveam cercetător. Camerele erau decorate cam la fel, confortabile, în manieră clasică, cu camaieuri delicate. Marina Klee s-a decis să o ia pe cea galbenă: „O iau pe asta!” Dar ceea ce făcea diferența dintre camere, în afară de culoare, era fereastra.

Am luat-o pe cea *cu ușă de sticlă plus hublou.* Natsume Issa și Eros au ales camerele vecine. Am pus cheia pe un birouaș. Încăperea, dominată de

nuanțe de albastru, era excesiv de luminoasă. Apropiindu-mă de ușa de sticlă, am avut surpriza să descopăr o plajă cu nisip auriu și marea în locul curții interioare a castelului. Nu era deloc vorba despre un ecran uriaș, de vreo pânză pe care era proiectată o vedere de la malul mării, era un peisaj cât se poate de „real”. Prin această fereastră, ca printr-o prismă, puteam vedea valuri adevărate care se spărgeau pe malul pustiu. Excitat, m-am dus la hublou. Mi-am apropiat fața de el: eram deasupra unui șir de nori care se vălureau pe albastrul cerului cât vedeai cu ochii. Curtea castelului era cu zece mii de metri mai jos; uitându-mă prin hublou eram în înaltul cerului, zburând deasupra norilor. Eros a sosit atunci pe neașteptate în camera mea și s-a așezat în fața ușii de sticlă.

— Nu e rea chestia asta! De la mine se văd Sahara și Munții Stâncoși. Poți să juri că ești acolo!

Fiecare fereastră oferea o panoramă diferită, ca niște pagini vii ale unui album foto sau ale unui prospect de la o agenție de voiaj. Natsume Issa, m-a informat Eros, avea vedere la cascada Victoria și, printr-o vizetă, pătrundea în misterul unui templu tibetan. Brusc, orizontul peisajului meu cu mare s-a întunecat și, în câteva secunde a fost complet beznă. La fel, prin hublou nu se mai vedea decât o obscuritate de nepătruns. Lumina în cameră se aprinsese în același timp. Am simțit brusc cum oboseala pune stăpânire pe mine. M-am așezat pe marginea patului. Lumina a început să scadă încetișor. În curând, singura care mai rămăsese aprinsă era veioza. M-am întins și ochii mi s-au închis.

Când i-am redeschis, cerul era senin și limpede și marea strălucitoare. M-am ridicat. Am contemplat o clipă peisajul prin ușa de sticlă. Vederea era neschimbată, exact la fel cu cea pe

care o admirasem deja, fără nicio urmă de viață, de un idealism absolut, ca o imagine înfrumusețată, epurată. Nicio navă nu naviga vreodată în această apă, nicio pasăre nu traversa cerul, niciun copil nu făcea cozonaci de nisip pe această plajă. Oricât de reală părea, oricât de frumoasă era, priveliștea era denaturată și, până la urmă, își pierdea din interes. Am auzit voci pe culoar. Mi-am părăsit camera și am trecut pe lângă Marina Klee și Eros care tocmai se treziseră, în pragul ușii lor. Natsume Issa lipsea la apel; nu era în camera lui; nimeni nu-l văzuse ieșind.

Cesare ne strigă de la capătul culoarului:

— Veniți!

Am lăsat cheile la recepție. Ciudat, strabismul convergent al recepționerei se transformase în strabism divergent; schimbarea era amuzantă. Probabil că Eros a remarcat și el, pentru că a fixat-o pe tânără cu insistență, dar, măcar de data asta, nu a zis nimic. În curte, am aruncat fiecare o privire spre ferestre, căutându-le pe cele de la camerele noastre. Ne-am dus la microbuz și am pus valizele în portbagaj. Absența tovarășului nostru japonez nu părea să-l preocupe deloc pe Cesare, care și-a comandat un cornet cu lămâie și pepene galben. Am făcut și noi la fel – ce naiba, o înghețată în loc de mic dejun, de ce nu!

— Ăla de acolo nu e el?

Eros ne arăta două siluete așezate pe iarbă pe malul șanțului care înconjura castelul, la vreo sută de metri de noi. Cu cămașa lui albă, Natsume Issa pescuia în apa din șanț, în compania altui bărbat. Eros a folosit zoom-ul aparatului de fotografiat:

— E tipul pe care l-am luat cu noi, cel cu găleata.

Cu cometele de înghețată în mână, ne-am dus să-l privim pe pescarul de crapi la lucru. Era așezat ferm pe un scaun pliant de pânză, foarte drept, cu picioarele bine înfipte în pământ, la pândă, cramponându-se de undița pe care o sprijinea de

pulpă. Omul cu găleata îl asista, supraveghind apa, aruncând din când în când o momeală în zona de pescuit ca să atragă peștele. Găleata conținea faimoasele bile colorate și aromatizate – asta era, deci! – folosite drept nadă și care le plac atât de mult crapilor. Majoritatea pescarilor, îmi explicase Natsume Issa, își pregătesc și își fierb singuri momeala. Pe lângă un ajutor, japonezul dispunea de tot materialul necesar. Văzând că ne apropiem, omul cu găleata ne ceru să păstrăm liniștea, punându-și un deget la gură. Un curent mișca apa din șanț, în sensul acelor de ceasornic, în jurul castelului, asemenea călușeilor de la bâlci sau a rățuștelor de jucărie pe care le pescuiesc copiii. Natsume Issa își arunca undița în apă la intervale regulate și o lăsa în derivă. Până acum, nu părea să se fi prins ceva; undița stătea nemișcată.

M-am gândit din nou la fotografia pe care japonezul o păstra în portofel alături de cea a soției. Ținea crapul pe care-l capturase în brațe ca pe un bebeluș, mândru și fericit, afișându-și triumful în fața obiectivului. Visele de măreție ale acestui om măsurau un metru lungime și cântăreau douăzeci de kilograme; locuiau în apele aluvionare ale râurilor pe care le sonda neobosit, aruncându-și undița în apă pentru a le prinde. Figura lui Natsume Issa pe scaunul lui pliant exprima toată poezia, frumusețea, tenacitatea omului capabil să-și lase visele în voia apei.

Japonezul și-a apucat undița cu ambele mâini: peștele mușcase! Am putea spune mai curând că, pe moment, rontăia. Scuturări ușoare agitau pluta, ca niște mesaje în alfabetul morse, venind din adâncuri. Omul cu găleata apucase totuși minciogul și era gata să intervină. Ca un cunoscător, Natsume Issa își păstra calmul și urmărea comportamentul peștelui prin tresăririle și mișcările undiței – acum nu mai ciugulea! Apoi, brusc, pluta s-a cufundat și japonezul a început să răsucească mulineta cu putere trăgând de undiță în

sus. Animalul era încolțit. A început atunci bătălia pentru obosirea peștelui și aducerea lui în dreptul minciogului. Lupta a durat vreo zece minute; spre final, am zărit la suprafața apei fiara care se zbătea, dădea din coadă, stropea puternic. Omul cu găleata l-a cules în plasă și l-a așezat în iarbă. Era un crap superb în culorile curcubeului.

Natsume Issa nu-și revenea. Cu ajutorul asistentului său a măsurat și cântărit prada: o sută nouă centimetri și douăzeci și trei de kilograme. Era vorba de cel mai frumos specimen pe care-l pescuise vreodată, dar și de cel mai extraordinar. Peștele strălucea în mii de culori moarate, s-ar fi zis că solzii lui fuseseră pictați unul câte unul cu o pensulă fină, ochii îi erau strălucitori și gura, lăsată intactă de cârlig, îi surâdea lui Natsume Issa. Japonezul a ridicat peștele în brațe și s-a dat cu câțiva pași înapoi. Omul cu găleata a apucat aparatul de fotografiat al pescarului de crapi – un mic reflex automat – și a focalizat atent. Pescarul își exhiba cu mândrie captura fixând obiectivul. Fotograful a ridicat arătătorul pentru a apăsa pe declanșator. „Nu! Stop!” strigase Natsume Issa *în extremis*. S-a dus spre omul cu găleata și i-a dat de înțeles că se răzgândise. S-a ghemuit apoi pe marginea apei și, delicat, cu o mângâiere, a dat drumul minunatului său crap. Crapul a dat din nou din coadă și a dispărut în valurile negre ale șanțului. Atunci, și-a luat aparatul de fotografiat și, încet, ca pe un pește prea mic, l-a lăsat să îi alunece printre degete în apă, unde a dispărut fără zgomot, cu o ultimă sclipire argintie.

Am pornit fără Natsume Issa. L-am părăsit la poalele castelului, de unde trebuia să vină o mașină să îl ia. Alesese să nu facă ultima fotografie. Renunțase în ultima clipă, dându-și seama de greșeala lui. A preferat să îl lase să plece, să nu-l rețină, să îi redea libertatea.

Definitivă, imaginea ar fi însemnat sfârșitul viselor sale, ar fi fixat niște limite, un model, un cadru dincolo de care nu mai putea să se prefacă. Ce rost mai avea să pescuiască dacă nu putea să mai spere că va prinde un pește și mai mare, și mai fabulos? Atât de mare și de fabulos, încât nu va intra în cadrul nici unei fotografii. Nici nu se punea problema să se oprească aici, când era pe drumul cel bun. Nu, pentru Natsume Issa călătoria continua; ultima sa fotografie va rămâne pentru totdeauna pe fundul apei.

*

Am străbătut noi peisaje: mlaștini, o câmpie cu măslini, trecători stâncoase tăiate într-un bătrân masiv muntos. Eram trei în spatele microbuzului, fiecare pe rândul lui de scaune, fără vecin. Eros făcea câte un comentariu din când în când, dar cel mai adesea domnea tăcerea. Ce va reprezenta fotografia mea? Aveam sentimentul că această călătorie ne ducea spre o destinație care nu era întâmplătoare și că la o oprire, la o escală, undeva pe drum, ne aștepta fotografia noastră.

Am ajuns într-un port de agrement dintr-un oraș modest de pe malul mării. Cesare a parcat mașina pe chei și noi am coborât. Un băiat era așezat pe un taburet lângă un răcitor, pentru cazul în care vreunul dintre noi ar fi avut chef de o înghețată. Ne-am descărcat încă o dată bagajele și ghidul nostru ne-a arătat o goeletă legată la capătul cheiului.

— O să facem o mică croazieră. Vi-l voi prezenta pe căpitan.

Periplul nostru continua pe mare; în acest scop vom lua un vapor de vis. Am urcat la bordul *Lelantinei,* o ambarcațiune tradițională de toată frumusețea, cu două catarge și vele longitudinale. Am fost întâmpinați de căpitanul Alfio Mastropaolo, un tip înalt cu ochi albaștri spălăciți, care probabil că navigase pe toate mările. Cu o voce autoritară, ne-a rugat să ne descălțăm după

pasarelă; aveam la dispoziție papuci de fetru. Totul era din lemn de tec lustruit, cu reflexe portocalii, puntea strălucea în soare ca în ziua cea dintâi. Castelatura îmbina lemnul și bronzul în nuanțe de culoarea mierii, iar un salon exterior avea banchete și pernuțe din catifea aurie. Era de-a dreptul regesc. Ne-am pus bagajele într-o ladă și ne-am așezat cuminți pe banchete. În spatele nostru, căpitanul ajunsese la postul de comandă și pornea la drum. Am ridicat ancora, apoi, cu motorul pornit, am părăsit portul, încet, alunecând pe suprafața apei ca pe întinderea unei piei, cu o gingășie catifelată. Am ieșit din port și Alfio Mastropaolo a luat-o drept înainte. A dat drumul la pânze, din cabina de comandă, apăsând doar pe un buton. Un sistem impresionant de scripeți și cabluri a intrat în acțiune, comandând desfășurarea pânzelor care, una câte una, au început să foșnească în vânt. Manevra, complet automatizată, s-a făcut într-o clipită. O forță nevăzută ne-a luat sub oblăduirea ei și ne-a purtat pe brațe, în larg.

Lui M. Nu-i plăcea cu vaporul, avea rău de mare. Am reușit totuși să o conving să meargă într-o excursie cu un trimaran care trebuia să ne ducă pe o insuliță numită Gabriel, la câteva mile mai la nord de insula Mauritius. Am profitat de o perioadă de remisiune – cât de frumoase și de chinuitoare erau acele subtile perioade în care răul o lăsa mai moale! – ca să plecăm câteva zile în Oceanul Indian; viața părea dulce. Pe vapor, s-a așezat la provă sub bastingaj și a rămas acolo pe tot parcursul traversării. Nu a fost bolnavă în ziua aceea. Picioarele i se legănau deasupra apei, de o parte și de alta a flotorului, iar părul îi flutura în vânt. Îmbrățișa orizontul cu întreaga ei ființă, cuprinsă de un fior de exaltare, pătrunsă de un suflu de viață, mângâiată de spuma mării care o făcea să strălucească de tinerețe. Era frumoasă, vie, fericită, în armonie. O vreme, niște delfini au însoțit-o: îi aruncau ocheade pe furiș. În ziua aceea

le mulțumeam apei, mării, vântului, cerului, soarelui, vieții.

Așezați confortabil pe banchetele goeletei, aveam în față infinitul. Marina Klee își pusese niște ochelari negri.

— *Lelantina* a fost construită în 1937 pe șantierele Abeking & Rasmussen, în Germania. Se numea pe atunci *Lelanta II.*

Vocea lui Alfio Mastropaolo, aflat în față, la cârmă, ajungea până la noi ușor înfundată, înăbușită de briză.

— În anii 1950, iahtul a fost cumpărat de un prinț din Siam, celebru în lumea curselor de automobile. El a rebotezat-o *Lelantina,* o combinație din numele celor trei fiice ale lui. Mai târziu, vaporul a trecut din mână în mână, de la un proprietar atent la un cumpărător fără scrupule, și a trebuit să fie renovat de două ori. Astăzi, *Lelantina* aparține societății Monopoly și are parte de toată dragostea și îngrijirea pe care le merită o navă de prestigiul ei.

Am ascultat povestirea lui Alfio Mastropaolo ca pe un comentariu înregistrat pe bandă; când a terminat, ne-am întors ca să verificăm: omul era acolo, în spatele nostru, și scruta orizontul pe deasupra capetelor noastre.

Astfel, cu ajutorul lui Giancarlo Romani, jucam un joc numit „Mai puteți face o singură fotografie” la bordul unui vapor ce aparținea societății Monopoly. Am zâmbit la vestea cea bună și mi-am imaginat o tablă de joc pe care am refăcut etapă cu etapă itinerarul nostru, presărat cu căsuțe „vânzător de înghețată”. Nu mai rămăseserăm decât trei pioni în cursă.

Eros era ciudat de tăcut. De fapt, nu părea să se simtă în largul lui pe vapor; fără îndoială nu îi pria pe mare. Omul cu bocancii de schi prefera cu siguranță zăpada. Cine știe, poate că vom găsi în drum. Marina Klee, dimpotrivă, era înfloritoare. Își legase părul și își bronza fața la soare în bătaia

vântului – vaporul le prieşte femeilor, în general. S-a ridicat şi a făcut câţiva paşi pe punte. Marea era extrem de calmă şi *Lelantina* mergea cu o viteză de cincisprezece noduri fără să se încline. Mă uitam cu atenţie la fostul manechin făcând paradă de frumuseţea ei, seducătoare, o adevărată plăcere pentru ochi, o icoană a frumuseţii, o atracţie fatală pentru fotograf. S-a apropiat neglijent de căpitan şi s-a sprijinit în coate de postul de comandă. S-a aşezat lângă el, asemenea adolescentelor care le ţin companie şoferilor în autobuzele şcolare, stând în picioare pe culoar, testându-şi farmecele pe nefericiţii conducători auto. În ceea ce îl priveşte pe căpitanul nostru, acesta era imperturbabil, netulburat de apropierea frumoasei Marina Klee şi păstra direcţia privind drept înainte. Pasagera a început să vorbească după cum îi era obiceiul, monologând aiurea, într-un interval de tăcere:

— Această ultimă fotografie va însemna sfârşitul operei mele. De-a lungul ultimilor ani, am fotografiat absenţa cu o recurenţă dureroasă, am fotografiat eliminarea subiectului-victimă a unei morţi mediatice. Acum două minute era aici, ca dovadă urmele pe care le-a lăsat, părul de pe jos de la coafor, amprenta corpului ud pe pânza şezlongului, pantofii din pragul uşii care încă mai au forma piciorului lui. E prea târziu, subiectul a dispărut. Fotografiile mele sunt nişte fotografii ratate, nişte întâlniri care nu au avut loc. Subiectul a plecat, a părăsit cadrul. Eu culeg numai indiciile trecerii sale, ca pe nişte resturi, ca pe o mărturie postumă. Întrebarea e: există viaţă dincolo de fotografie?

Vocea Marinei Klee a dispărut într-o pală de vânt. În depărtare, am zărit un panaş de fum deasupra unui pământ negru.

Cerul se acoperea pe măsură ce ne apropiam de insulă. Fumul pe care-l scuipa vulcanul forma un nor gros şi întunecat care stagna în aer. O dâră de

lavă roșiatică curgea din crater printr-un cioc și se rostogolea de-a lungul pantei până în mare. Jeturi de vapori urcau din apă, formând o pătură de ceață care bântuia țărmul. Pe versantul opus, un sat cu case albe se întindea pe coasta muntelui. Un mic golf stâncos adăpostea rămășițele unui port abandonat.

Am tras la mal în dreptul unui debarcader de lemn. O mare barcă răsturnată zăcea sub ponton, înconjurată de vintire. Totul era acoperit de un strat de cenușă care crăpa sub picioare ca o peliculă de zăpadă murdară. Privirile se ridicau inevitabil spre vulcanul care domina insula. Cesare a luat-o pe drumul de pământ care ducea spre sat; l-am urmat. Alfio Mastropaolo a rămas pe vapor, ca să facă ordine pe punte.

Pământul era ars, năpădit, totul era denaturat, până și plantele aveau muguri negri. Numai casele de deasupra noastră erau albe, ca niște insulițe luminiscente. Mergeam pe pietriș carbonizat, ridicând nori din cenușa care ni se lipea de glezne. Tăcerea se impunea aici; cuvintele sunau fals, își pierdeau sensul, nu se adresau nimănui, în fruntea noastră, cu mâinile la spate, Cesare urca serpentinele care duceau spre sat; Eros închidea coloana.

Am ajuns în dreptul primelor case. Erau toate construite după același model, în stil arab, cu zidurile groase străpunse de deschizături încastrate, cu o ușă oarbă din lemn brut, cu o terasă crenelată grosolan drept acoperiș. Urcam de la una la alta pe potecuțe sau pe scări, ajungând de fiecare dată pe palierul următor al satului construit în trepte. Singurele semne de viață le dădeau pescărușii de la ferestre sau de pe acoperișuri. De departe, mica localitate se limita la o grupare de case agățate de munte, vreo douăzeci cel mult. Dar odată intrat în acel loc, vizitatorul era antrenat într-un labirint de pasaje, de pante abrupte și de terase. Satul căpăta dimensiuni tentaculare, casele se

multiplicau identice sub privirea halucinată a călătorului, drumurile se continuau la infinit, scările se înmulțeau sub pași. În urma ghidului nostru, pătrundeam din ce în ce mai adânc într-un spațiu trunchiat, dotat cu prelungiri inimaginabile. Și totuși, când ne opream și ne întorceam, nu vedeam decât un târg modest perfect delimitat, din care nu ieșeam, cu toate ocolurile noastre. Era ca și cum am fi fost prizonieri în spațiul infinit al unui timbru, scufundați în oceanul unei picături de apă. Satul cuprindea în realitate un oraș enorm.

Scările și potecile abrupte ne-au sleit forțele. Cesare ne-a promis o haltă un pic mai încolo, „la doi pași de aici". M-am uitat la poziția noastră: înaintaserăm în total vreo douăzeci de metri. „Un mic efort! Aproape c-am ajuns!" Am trecut de o casă și am descoperit o piațetă care părea să fie centrul satului. O bancă ne întindea brațele, ne-am prăbușit pe ea gâfâind. O mică băcănie deschisă spre stradă, cu rafturile goale, propunea înghețată într-un congelator. Cesare a ridicat capacul și a scos un cornet de vanilie cu ciocolată.

— Nu ați putea să ne aduceți și nouă, vă rog? încercă Eros. Sunt terminat!

— O să vă serviți singuri, Jean.

— Sunteți așa de dur cu noi! Sunteți aici ca să vegheați asupra noastră.

— Vă arăt drumul, asta-i tot.

Eros s-a ridicat nemulțumit și s-a dus să se servească la congelator. Lipită pe peretele băcăniei, ca o înștiințare, o reclamă veche încerca să înveselească locul. Fusese pusă direct pe var și începuse să se dezlipească; îi atârna un colț care ascundea partea de sus a ilustrației. Era vorba de o reclamă pentru un parfum celebru; o femeie goală întinsă pe o parte într-o poziție languroasă poza ca o odaliscă lângă un flacon elegant. Eros a ridicat partea de sus a afișului care atârna ca să-i descopere fața. S-a oprit în fața lui, ca o stană de piatră, ținând drept colțul dezlipit. A rămas așa

secunde întregi, timp în care privirea lui a parcurs corpul acelei femei centimetru cu centimetru, de la păr până în vârful degetelor de la picioare, urmărindu-i conturul și mângâindu-i trupul, pentru a reveni apoi să se fixeze în ochii ei. S-ar fi zis că era un colecționar de artă care a dat printr-o minune de o piesă extrem de rară. S-a descotorosit de cornetul de înghețată și și-a pus ambele mâini pe afiș, având grijă să nu atingă personajul, evitându-i corpul cu respect, ca și cum s-ar fi temut să nu îl distrugă sau să-l vadă dispărând. A lipit cu grijă reclama de perete, a folosit puțină salivă ca să fixeze la loc colțul căzut. A privit din nou imaginea, cu devoțiune, cu pasiune, cu încântare – cu dragoste. A făcut doi pași în spate. Și-a scos telefonul mobil, a făcut câteva reglaje. A ridicat aparatul în dreptul ochilor ca să potrivească imaginea pe ecran. Nu se grăbea, a încadrat atent afișul ca să nu apară nici textul nici peretele băcăniei. Gata, o avea! Fotografia lui se afla acolo, în mâna lui. A apăsat cu delicatețe pe o tastă a telefonului. S-a auzit un declic, ca un glonț scos dintr-un încărcător.

L-am lăsat acolo pe Eros. Așezat pe bancă în mijlocul pieței, contempla pe ecranul telefonului fotografia pe care tocmai o făcuse. Ea completa și termina o serie lungă. Povestea despre strădania neobosită a acestui om care parcurgea străzile și lumea în căutarea unei femei ideale aidoma unui diamant sau unei culori necunoscute, care trăia în această ipoteză. Convingerea lui nu suferise niciodată cu adevărat din cauza multiplelor eșecuri și decepții; credința îi rămăsese intactă și obiectul viselor sale mereu la fel de iluzoriu. Puțin conta, de altfel, acest obiect, fie că era vorba de o femeie, de un apus de soare, de o piatră prețioasă sau de o floare; contau numai credința lui, aspirația lui, privirea lui mereu la pândă, urmăririle lui pe stradă. Urmărise toată viața, ca un detectiv

particular, îmbrăcat complet în negru, o mulțime de femei, pe cât de diferite, pe atât de universale, care l-au condus dintr-un punct în altul după cum le era traiectoria, ca niște stele căzătoare. Străbătuse kilometri de trotuare pe urma unor simple siluete, în urmărirea unui păr, a unui mers, a unei priviri. A făcut înconjurul lumii, înarmat cu telefonul lui multifuncțional, adăugând la fiecare escală noi chipuri în colecția sa. Avea cel mai frumos catalog.

Desigur, Eros nu se va opri aici; vor mai exista numeroase fotografii; și fiecare dintre ele va fi ultima. Va apăsa de fiecare dată pe declanșator cu certitudinea și fericirea de a fi găsit în sfârșit ceea ce voia. De fiecare dată – va fi convins de asta –, va fi cea bună. Și va continua, fidel căutării lui necontenite, să o urmărească pe „femeia vieții lui", această figură impalpabilă din visele lui, această imagine insesizabilă pe care o va vâna la infinit. Ea va avea toate fețele, inclusiv pe cea a unui model de pe un vechi afiș publicitar.

Fotografiase, în acea piață, o fotografie. Preferase, în locul vieții, o imagine. Ca o punere în abis, o reprodusese, îi făcuse un duplicat, mărind și mai mult prăpastia dintre fotograf și model, împingând realitatea mai departe, adăugând un strat suplimentar. Intrase fără ezitare într-o lume imaginară, la o mare distanță de real. „Femeia vieții lui" locuia într-un afiș și trăia alături de un flacon de parfum. „Vreți s-o vedeți? Priviți, ea e. Da, știu, sunt norocos." O admira pe ecranul telefonului, fericit de cucerirea lui.

Înainte de a-l părăsi pe Eros, ne-am dat seama de dispariția Marinei Klee. Nimeni nu o văzuse plecând și ea nu zisese nimic. Se eclipsase în spatele nostru. Se întorsese la vapor? Fugise? Se declarase învinsă? Cesare nu părea să se îngrijoreze peste măsură. A privit cu atenție vulcanul de deasupra satului. Un drum îngust, ca o

linie trasă cu pensula, șerpuia în mijlocul pietrelor negre până la crater. Apoi, Cesare mi-a spus:

— Să mergem, Jean! Să continuăm!

Ne -am întors la vapor fără să mai zăbovim. Escala noastră pe această insulă se termina cu logica fulgurantă a unui vis. Alfio Mastropaolo ne aștepta în picioare, pe puntea *Lelantinei.* Marina Klee nu era acolo.

Rămăsesem singur. Mă gândeam la jocurile televizate în care candidații, supuși unor probe, sunt eliminați unul după altul, de-a lungul mai multor săptămâni. Încercam să-mi explic dispariția Marinei Klee. Mi-am revenit imediat și m-am lăsat din nou la voia întâmplării. Ne-am desprins de țărm. Alfio Mastropaolo se pregătea să desfacă pânzele, îndreptându-se spre larg.

Restul călătoriei îmi era acum rezervat. Cesare devenea ghidul meu personal. Îmi va arăta drumul. Ultima mea fotografie mă aștepta fără îndoială undeva, la o intersecție, așa cum o întâlnești pe femeia cu care te vei căsători, între hazard și destin. În fața ochilor mei va apărea o imagine, care se va detașa de rest, cu contururile și trăsăturile ei, ca o figură ce se formează din mișcarea norilor, ca un mesaj intim. Voi rămâne uluit, ca Eros, în fața viziunii mele. Voi renunța poate în ultimul moment, ca Natsume Issa. Chiar înainte să apăs pe declanșatorul aparatului, voi refuza s-o fac, respingând termenii ultimatumului lui Giancarlo Romani. De ciudă, voi fotografia un rahat de câine într-o parcare.

Sau poate făcusem deja ultima mea fotografie? Acum douăzeci de ani. Era unul dintre ultimele zâmbete ale lui M., cu puțin înainte de ultima spitalizare. Stătea în fața ferestrei, într-un moment de grație, cu o rază de soare în păr, între umbră și lumină. M-am dus să-mi caut aparatul. A intrat în joc. Mi-a oferit cel mai frumos surâs al ei. Fotografia e ultima din albumul despre ultimele ei luni de viață. Album pe jumătate plin – oh! cât de îngrozitoare sunt paginile rămase goale!

Pe puntea *Lelantinei,* aș fi vrut să păstrez pentru fotografia mea vântul care-mi sufla prin păr,

căldura soarelui de pe față, gustul sării de pe buze, zâmbetul lui M. Care-mi stăruia în memorie. Aș fi vrut în acea clipă să am un aparat de fotografiat capabil să capteze acea viață intensă, acea strălucire, acea radiație binefăcătoare care mă traversa. În timp ce corpul meu se umfla și se îndrepta sub rafale, spiritul meu se dezintegra, dispărea în vânt și se răspândea ca o simplă boare.

Am plutit la bordul unui vas fantomă, cu sufletele rătăcind. Alfio Mastropaolo stătea drept la cârmă și părea să meargă înainte cu toate pânzele sus, dacă nu cumva mergeam în derivă, purtați de briză. Cesare stătea în picioare lângă cabina de comandă, nemișcat, cu un aer absent, ca și cum și-ar fi abandonat trupul. Timpul se calcula în lungi reverii și distanțele se măsurau în tăcere. Marea își întindea brațul spre infinit cu un gest de ofrandă și comuniune. Pe puntea *Lelantinei,* mă lăsam la voia întâmplării, încrezător, supus, cu pietate.

În mijlocul imensității, ne-am oprit. Alfio Mastropaolo a strâns pânzele și a coborât barca de salvare. Cesare m-a invitat atunci să urc în mica ambarcațiune cu motor, în spatele vaporului.

— Apa nu mai e destul de adâncă. În locul ăsta, marea are abia un metru adâncime. Suntem obligați să ne continuăm drumul cu barca.”

M-am așezat, și Cesare a pornit motorul. Ne-am îndepărtat de *Lelantina* cu un zgomot ca un bâzâit de insectă.

— E ca o treaptă uriașă. Ajungem imediat.

Am scrutat cu privirea apa și, într-adevăr, în fața noastră, am observat o schimbare a nuanțelor, valurile deveneau mai deschise la culoare și mai albastre, fără să lase totuși să se vadă ceva, fundul rămânând invizibil. În trecere, bâzâitul motorului și-a schimbat timbrul, a devenit ca de viespe. Cu excepția adâncimii, marea rămânea aceeași și își păstra aspectul neînduplecat. Chiar dacă, de acum înainte, în caz că săreai din barcă era posibil să

mergi pe jos, ca într-un bazin pentru copii, marea își păstra puterea vertiginoasă a spațiilor infinite. Întinderea ei semăna acum cu un deșert, cu un vast plan uniform în mijlocul căruia mica noastră ambarcațiune era o slabă consolare. Mă gândeam la capacitatea scăzută a rezervorului nostru de benzină. M-am întors și am constatat că *Lelantina* nu mai era decât un punct minuscul pe suprafața apei.

Motorul bărcii a tăcut, zumzetul lui s-a stins. Cu toate acestea continuam să înaintăm cu o viteză constantă, purtați de o forță nebănuită, ca un curent. O liniște grandioasă și intimă, exterioară și interioară în același timp, crea o lume plină de înțelegere, extrem de blândă. Apoi, pe o distanță de vreo sută de metri, a răsunat un murmur neclar, o rumoare compactă, ca și cum am fi traversat printr-o mulțime informă. Se auzeau rugăciuni monotone, lecturi studioase din cărțile sfinte, recitări nesfârșite, amintiri care se învolburau în străfundul memoriilor. S-ar fi zis că era banda sonoră a unei nopți foșnind de vise. Trebuia să auzim lumea oamenilor? Rumoarea s-a stins așa cum a apărut, iar noi am regăsit liniștea nelocuită a apei.

Am zărit în depărtare o zonă nebuloasă care bara orizontul. Cerul părea să se prăbușească în mare pe o pantă abruptă. În locul unde se uneau se ridica un val de ceață. Era oare capătul lumii pe care-l căutau vechii navigatori și de care se temeau atât?

Am intrat în ceață. De îndată, o lumină extrem de adevărată ne-a învăluit. Eram scăldați de un alb imaculat și atotputernic, care nu lăsa nimic în umbră. Fața lui Cesare apărea în cele mai mici detalii, luminată din toate părțile, cu o claritate uluitoare, până și nările erau învăluite într-o lumină stranie. Eu însumi mi-am descoperit mâinile. Nu le cunoșteam sub această lumină, cu această precizie.

În jurul nostru spațiul se topea într-o ceață impalpabilă. Apa care ne purta era un nor. Am încercat să disting o dimensiune, o adâncime, o articulație: totul se afla la același nivel. Nu exista nici dreapta, nici stânga, nici înainte, nici înapoi, nici trecut, nici devenire. Ne aflam într-un punct orb, într-un fel de cameră capitonată. Privirea nu avea de ce să se agațe și se îneca. Barca era singura fărâmă de realitate într-un ocean indistinct. Mi se părea că înaintăm, dar nu eram sigur. Fără să existe nici cel mai mic semn, Cesare mi-a declarat că am ajuns. Am ajuns, unde? Nu eram nicăieri.

— Poți să cobori, Jean. Du-te!

— Dumneata nu vii?

— Nu, Jean. Eu mă opresc aici.

Urma să-mi continui călătoria singur. Mă pregăteam să sar din barcă, dar nu știam unde să pun piciorul. Pe pipăite, am prospectat un sol ipotetic. Nu atingeam nimic dur. M-am întors pentru ultima dată spre Cesare; a dat din cap în semn de încurajare. Piciorul îmi era acoperit de o masă vaporoasă asemenea fumului alb care iese din sticlele cu zăpadă carbonică; m-am sprijinit de vid și am coborât din barcă.

Am vrut să merg, dar nu exista sol. Eram ca un nou-născut, nesigur pe picioarele mele, clătinându-mă. Am încercat să fac un pas. Era ciudat să mergi fără să ai altceva sub picioare în afara unui covor de ceață. Ezitam să înaintez, îmi era teamă să nu cad, să nu mă prăbușesc în nu știu ce abis. Căutam în continuare să ating o platformă, un sol, un punct de sprijin, în timp ce eram purtat de vidul însuși, ca într-un câmp negravitațional. Totuși, nu zburam, nu planam, eram legat de un „sol”, oricât de imaterial ar fi fost el. M-am obișnuit. Făceam pașii unul după altul și mă înscriam într-o mișcare. N-aș putea spune că înaintam, termenul n-ar fi avut niciun sens în cazul ăsta; mergeam.

Unde eram? în ce ținut nebulos? Ce fotografie aș fi putut face în ceața aia? Cu aparatul în jurul

gâtului, evoluam într-un fel de neant iconoclast, într-un imens vid alb. De fapt, știusem de la început că această fotografie va fi un adevărat rămășag. Nu am nimic de fotografiat. Nu am copii a căror imagine aș fi putut s-o fixez cu dragoste și devotament părintesc. Să fotografiez marea, munții, minunile lumii, gen carte poștală, nu mă interesa. Nu am nicio pasiune. Nu colecționez nimic. Nu-mi place în mod special viața pe care o duc. Nici nu se pune problema să întorc aparatul spre mine, ca să mă strâmb sau să dau cu tifla. La urma urmelor, singurul decor care mi se potrivea era ceața asta nedefinită, noaptea asta albă.

Aș fi vrut s-o mai pot fotografia încă o dată pe M., pentru ultima dată. Să o fac să învie numai cât să-i pot face o fotografie și să o las apoi să plece. Să îi refac moartea. Să fac această ultimă fotografie în cunoștință de cauză, știind că este ultima, ultima de dinaintea executării sentinței. O fotografie ca o aprobare, un consimțământ, o viză pentru moarte. Nu una care devine ultima prin fatalitate, din accident, și care scapă oricărui control. O fotografie solemnă, rituală. După aceea, cred că aș putea să-i înmânez aparatul lui Giancarlo Romani cu multă plăcere.

Ceva s-a conturat în fața mea. Niște forme se nășteau din pâcla albă, încă neclare, niște suprafețe emergente, premisele unui tablou. Picioarele mele călcau încă în vid, dar mergeam acum într-o direcție. Era în același timp aproape și departe, ca o proiecție holografică. Distingeam în ceață un cadru dreptunghiular, o fereastră. Contururile au devenit mai clare și mai precise. Rama era suspendată în aer, ca într-un tablou de Magritte. M-am gândit la numeroasele deschideri din castelul în care petrecusem o noapte înainte ca Natsume Issa să ne părăsească. Am continuat să merg, desfășurând vidul pașilor mei. O siluetă pe care am recunoscut-o imediat a apărut în depărtare, în spațiul ferestrei. S-a apropiat, a venit în

întâmpinarea mea, mergând pe un drum invizibil. I-am recunoscut hainele înainte de a putea să-i văd trăsăturile feței. La pompele funebre, am fost întrebat ce ținută aș vrea să poarte M. La înmormântare. Scosesem din dulap o cămașă și un pantalon care-mi plăceau.

Figura ei era extrem de senină, dispăruse orice urmă de suferință. Totuși, purta încă masca bolii, dar o boală care, chiar dacă atingea organele vitale, nu atingea esențialul. S-a arătat în cadrul ferestrei, în fața mea. Îi vedeam acum numai bustul. Mi-a zâmbit, cu un zâmbet tandru și călduros.

— Hai, fă-o! încă una, ultima. Ca să închei definitiv albumul și să întorci pagina. M-ai fotografiat atât de mult!

Mi-a zâmbit din nou. Apoi a pozat, reluând cu ironie afectuoasă instrucțiunile tâmpite și neîndemânatice pe care i le dădeam: „întoarce-te un pic din profil, te rog; înclină ușor capul. Super! Nu te mișca!" Am intrat în joc. Mi-am dus aparatul la ochi și am focalizat. Am încercat mai multe cadre. Ea a fost cea care, din privire, mi-a dat semnalul. Am apăsat atunci pe declanșator.

*

Am păstrat câteva minute aparatul în mână. M. A dispărut în ceață imediat după ce am făcut fotografia. Am rebobinat filmul și l-am scos din casetă. Am pus rola în buzunar. Am învârtit cureaua în jurul carcasei ca și cum aș fi vrut să o leg.

Am auzit un suflu în spatele meu. Giancarlo Romani a răsărit din ceață, într-un pardesiu negru. S-a așezat în dreapta mea și am contemplat împreună, în tăcere, neantul care ne înconjura. Mi-a lăsat puțin timp, apoi mi-a spus:

— Jocul s-a terminat, domnule Neigel.

— Da, desigur.

I-am întins lui Giancarlo Romani aparatul meu Mamiya:

— Luați-l! Nu mai am nevoie de el.

Surprins, a vrut să-mi explice:

— Știți, această ultimă fotografie era evident simbolică. Puteți să păstrați aparatul.

— Nu. Și-a făcut treaba. M-a servit bine. Vi-l las.

M-a privit cu atenție și a acceptat să ia cu el vechiul și bunul meu aparat Mamiya.

— Avem în comun, dumneavoastră și cu mine, începu el, o fascinație pentru tot ceea ce ține de *sfârșit.* Trăim într-o epocă păgână, de nepăsare și plăcere; omul, pe pământ, se crede nemuritor și veșnic, ca și cum ar fi imunizat, protejat de statutul său suprem de ființă inteligentă; moartea surprinde și revoltă. De asemenea, oamenii nu suportă să ducă lipsă de ceva, să întâlnească obstacole, să li se impună restricții, este domnia lipsei de limite și a liberului acces. *Mai puteți face o singură fotografie*… Organizând jocul, am vrut să-i confrunt pe candidați cu un sfârșit impus, concret, cu valoare de încercare și simbol. Conceptul ultimei fotografii acționează extrem de convingător, de elocvent, chiar și asupra spiritelor extrem de pragmatice. Lansați ultimatumul în jurul dumneavoastră și veți vedea cu câtă seriozitate și gravitate vă este primită, în general, propunerea. Se atinge, inevitabil, un punct sensibil care depășește simplul cadru al fotografiei. Se obțin tot felul de răspunsuri, de la cel mai spontan la cel mai elaborat, de la autoportret la vederea aeriană, fiecare vorbind despre om și despre preocupările sale. S-ar putea face un album cu toate aceste fotografii, un fel de catalog. O să-i dau ideea Marinei Klee.

Giancarlo Romani a zâmbit gândindu-se la acest proiect.

— Ce s-a întâmplat cu ea? l-am întrebat.

În acel moment, o mașină neagră a venit din spate și s-a oprit în dreptul nostru. Omul cu pardesiu bej a coborât și ne-a deschis portiera. Am aruncat o ultimă privire asupra acestei lumi

improbabile care servise drept decor pentru ultima mea fotografie. Ne-am așezat în spate, ne-am cufundat pe bancheta din piele moale, care a suspinat sub greutatea noastră. Geamurile erau fumurii și ne izolau de exterior. Am demarat încet, aproape fără zgomot.

Giancarlo Romani a scos atunci o fotografie dintr-un înveliș de carton și mi-a întins-o. Fostul manechin putea fi văzut în mijlocul unei pajiști cu flori, zâmbind, radioasă. Fotografia, în mod vizibil, fusese luată de foarte aproape.

— Avea nevoie să fie singură, explică Giancarlo Romani. Marina Klee a plecat după ce Eros și-a făcut fotografia. Ea era femeia de pe afiș. Era ultima ei fotografie ca manechin, o reclamă la un parfum, de acum douăzeci de ani.

Nimeni n-a recunoscut-o. Marina Klee s-a dat înapoi, s-a îndepărtat. A părăsit mica piață a satului și a luat-o pe primul drum ce i-a ieșit în cale. S-a trezit la poalele vulcanului. Și-a ridicat privirea spre craterul din care ieșea un nor gros de fum. A început să urce muntele împinsă de o furie care-i dădea energie. Voia să-și unească mânia cu cea a vulcanului în erupție. Mânia ei se împletea cu o voioșie stranie, cu un sentiment de euforie. Turba de furie și exulta în același timp. Urca pantele vulcanului cu un entuziasm și o vitalitate excepționale, obținând de la corpul ei eforturi neobișnuite. Se proptea pe pantele abrupte, escalada obstacolele cu mâinile goale, se cățăra curajos pe stâncile negre de deasupra vidului. O forță amestecată cu mânie și dorință o împingea spre vârf. Fuga ei disperată se transforma în cucerire. Vuietul vulcanului îi răsuna în piept la unison cu furia pe care o simțea. Pe măsură ce înainta, aerul sulfuros devenea din ce în ce mai înecăcios și era cuprinsă de accese de tuse. Dar nu conta, ar fi trecut și printr-un zid de foc dacă i-ar fi apărut în față. Nimic nu o putea opri. Avea drept țintă craterul și nu-l scăpa din ochi. Zărea lava care

se vărsa printr-o scobitură și se scurgea de-a lungul unui culoar până la mal. Îi simțea dogoarea care se combina cu febra ei. Avea să ajungă în curând. Ar fi vrut să bea, dar nu se gândea prea mult la asta: mai târziu! Pe moment, nu conta decât vârful, să urce, să se suie, să se cațăre și pe panta asta stâncoasă și apoi pe ultima creastă înainte de a lăsa să explodeze furia ei față de lume.

În apropierea craterului, căldura era insuportabilă, fumul o făcea să se înece, jeturile de lavă șfichiuiau aerul ca niște bice. Marina Klee s-a apropiat cât de mult a putut, aplecată, ținându-se cu o mână de nas. Mai jos, satul, cu casele lui albe, părea microscopic. Din port, se zărea, minusculă, *Lelantina.* S-a îndreptat, și-a întins corpul. Se afla deasupra pământului, domina marea, atingea cerul. Și-a desfăcut brațele cu un gest de eliberare și a scos un țipăt înfiorător.

Și-a lăsat brațele jos, a privit în jurul ei și a suspinat ușurată cu un zâmbet fericit.

Apoi a înconjurat craterul până la versantul opus. Acolo, a descoperit o pajiște cu flori pe o pantă blândă care se întindea cât vedeai cu ochii. Vulcanul, în partea asta, era un munte pașnic, cu accente de platou, acoperit de boboci multicolori. Marina Klee a început să coboare. Florile îi mângâiau picioarele când trecea, ca pentru a o saluta. Aerul era o minune, proaspăt și înmiresmat. A început să fugă, cuprinsă de elan. S-a oprit ceva mai jos ca să îmbrățișeze iarba, stând în genunchi. S-a întins apoi în mijlocul florilor, pe spate. Atunci, și-a scos aparatul de fotografiat digital și l-a ridicat deasupra capului. S-a privit pe ecran, s-a amuzat încercând mai multe mimici vesele. S-a întors pe o parte și s-a răsucit în iarbă. Dusă de pantă, s-a rostogolit de mai multe ori, cu aparatul de fotografiat ținut în mână ca un obiect salvat din apă. A apăsat pe declanșator fără măcar să se oprească, continuând să se rostogolească printre flori, fremătând de bucurie.

*

Revenisem în camera mea de hotel din Roma, Piazza di Trevi. Eram așezat la picioarele patului, cu fața la perete. Am privit spre fereastră. Era ziuă. M-am ridicat și am dat la o parte perdeaua. O mulțime densă se înghesuia în jurul fântânii. Turiștii aruncau monede în apă. Am recunoscut grupurile de pelerini în drum spre Vatican, adunați în jurul unui steguleț de recunoaștere. Trebuie să fi fost duminică, ziua în care papa își dădea binecuvântarea în Piața Sfântul Petru.

Am făcut un duș și m-am ras. Mi-am adunat lucrurile. Am pus filmul în geanta de voiaj. Am coborât la recepție și i-am cerut lui Marcello să-mi pregătească nota. „Ce notă? s-a mirat el. Totul a fost plătit.”

Am comandat un taxi pentru aeroport. Am așteptat în fața hotelului uitându-mă la turiștii care veneau și plecau. În această mulțime se aflau poate oamenii lui Giancarlo Romani, pândindu-i pe candidații pentru jocul viitor. Probabil că infirmii, pe planșele lor cu rotile, nu se aflau nici ei prea departe. Oare care va fi tema următorului experiment al fostului preot? Ne-am despărțit chiar aici, în fața hotelului. Înainte să plece, mi-a spus pe neașteptate: „Sunt și eu un pic fotograf amator. Îmi place să fotografiez păsări. Mă așez în fața ferestrei cu teleobiectivul și urmăresc acoperișurile, pervazurile, balcoanele.” Mi-a întins mâna. „Drum bun, domnule Neigel.”

În taxi, pe drumul spre aeroport, m-am gândit la Clara. O s-o sun când ajung. O să mă bucur să o văd. O voi iubi așa cum iubești la cincizeci și cinci de ani, fără patimă, din interes, cu satisfacție, și, dacă mă gândesc bine, cu un fel de fericire. Vom face planuri pentru un alt weekend. Ne vom săruta foarte puțin.

La aeroport, am cumpărat un bilet de avion pentru Paris la o cursă regulată de după-amiază. Așteptând să mă îmbarc, m-am așezat la masă la

un bufet și am comandat o bucată de pizza și o băutură gazoasă. Scotocind prin buzunarul hainei ca să plătesc, am dat peste cartea de vizită a lui Giancarlo Romani, *Via Molise, 11*. Am lăsat-o pe masă.

Epilog

Alain Neigel și-a reluat cu plăcere cursul obișnuit al existenței. Se gândește foarte serios să-și ia un câine sau o pisică. Mai curând un câine. Locuiește într-o zonă rezidențială liniștită, trebuie să fie odihnitor să te plimbi seara cu câinele tău, își imaginează el. Se gândește la un nume. Se gândește și la Giancarlo Romani, la fereastra lui, pândind păsările. Își zice că, deși a parcurs mai bine de jumătate din ea, viața rămâne plăcută. Aspiră la o bătrânețe liniștită.

A văzut-o pe Clara a doua zi după ce s-a întors. Ea nu i-a pus nicio întrebare; i-a spus numai că arată bine.

A dat la developat filmul din timpul călătoriei lor la Roma. Clara și cu el trebuie să-l recupereze în seara asta.

După ce au făcut cumpărăturile – au luat *pecorino* și *coppa* ca să facă *antipaste* –, se îndreaptă spre atelierul fotografic, la celălalt capăt al zonei comerciale. Merg unul lângă altul, împingându-și cărucioarele pline de pungi. Alain Neigel descoperă deodată în fața lui, pe un panou de afișaj, fotografia făcută de Marina Klee pe vulcan. Imaginea nu e însoțită de niciun slogan publicitar, de niciun nume de firmă. Nu se vede decât figura minunată a fostului manechin strălucind de bucurie.

Ajuns la atelierul fotografic, Alain Neigel prezintă tichetul. Vânzătorul se uită la numărul chitanței, scotocește într-un sertar, îl întreabă pe Alain Neigel dacă este într-adevăr tichetul lui; mirat, acesta confirmă. Vânzătorul îl anunță atunci că este al zece miilea client al magazinului și că, în această calitate, este fericitul câștigător al unui concurs la care premiul întâi este un foarte frumos aparat de fotografiat digital Konica. Alain Neigel zâmbește. În timp ce vânzătorul îl felicită și îi

înmânează cadoul, se întreabă care va fi prima lui fotografie.

„Eroii de azi au o durată de viață și un domeniu de acțiune extrem de reduse” și „La scara unei hărți lumea este un joc de copii” – crede LAURENT GRAFF, scriitor născut la Bonneville în 1968. În compensație există însă literatura: aici eroii sunt nemuritori și jocul devine lume. Și-a început cariera ca fotograf și pictor, dar activitatea de scriitor a trecut, încetul cu încetul, pe primul plan. Cronicarii de carte îl socotesc pe Graff o prezență discretă și ciudată în peisajul literar contemporan. A fost puternic influențat de doctrina budistă, care neagă importanța eului individual. În toate interviurile mărturisește că nu-i place să vorbească despre sine. Așa că despre el se știe doar că a fost arhivar la o mare editură franceză și că a călătorit în Laos, Birmania, Thailanda și Malaysia. În toamna anului 2007, autorul a participat, la București, la lansarea romanului *Strigătul,* apărut în colecția „Cartea de pe noptieră”.

SCRIERI PRINCIPALE: *Caravane (Caravana*, 1998), *Il est des nôtres (E de-al nostru,* 2001), *La vie sur Mars (Viața pe Marte,* 2003), *Voyage, voyage (Voiaj, voiaj,* 2005 – în curs de apariție în „Cartea de pe noptieră”), *Le cri (Strigătul,* 2006), *Il ne vous reste qu'une photo à prendre (O singură fotografie,* 2007).

Traducătoarea, SABINA CHIȘINEVSKI, este profesoară de limba franceză la Colegiul „Iulia Hașdeu” din București. Pentru editura Humanitas a mai tradus Vladimir Volkoff, *Contractul,* și, pentru „Cartea de pe noptieră”, *Macii bătrâneții. Sade la ospiciu* de Anne Parlange și Vincent Lestréhan și *Strigătul* de Laurent Graff.